

BERGAMA BELLETEN

SAYI : 6

14 EYLÜL 1995-1996

BERKSAV

BERGAMA KÜLTÜR ve SANAT VAKFI

BERGAMA BELLETEN

SAYI : 6

14 EYLÜL 1995-1996

BERKSAV
BERGAMA KÜLTÜR ve SANAT VAKFI

YILDA BİR ÇIKAR

Sahibi:

BERKSAV

Bergama kültür ve Sanat Vakfı adına

Nihat ÖZÇOBAN

Genel Yayın Yönetmeni:

A. Gürbüz BAĞANA

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Ogün KAYACAN

Yayın Kurulu:

Dr.A. Gürbüz BAĞANA Dr. Ercan NALBANTOĞLU Mustafa CEBECİ

Levent BOZALP Eftal ÖNDER

Yönetim Yeri:

BERKSAV İzmir Cad. no: 54 35700. BERGAMA

TL: 6321096

Dizgi:

Granit Ofset

Ertuğrul Mah.

Dr. Ahmet KUduğ Çıkmazı

No: 10 BERGAMA

Baskı:

Granit Ofset TL 0.232.6324822

İÇİNDEKİLER

NİHAT ÖZÇOBAN
OSMAN ÇALIŞKAN
M.TEMEL KOÇAKLAR
SEFA TAŞKIN
Doç.Dr.METİN BALAY
EYÜP ERİŞ

DURMUŞ YAZICIOĞLU
TURGUT AŞKIN
DURMUŞ YAZICIOĞLU
ÖZGÜL DOĞDU
MUSTAFA CEBECİ
Dr.ERCAN NALBANTOĞLU
NİHAT ÖZÇOBAN

: ÇABA
: BERGAMA(Şiir)
: BERGAMA İLÇESİ GENEL DURUMU
: SULARIN GÜZELİ
: TİYATRONUN DOĞUŞU
: OSMANLI ARŞİV BELGELERİNDE
KAYMAKAM KEMAL BEY
: ALİ EFE TÜRKÜSÜ(Türkü)
: BERGAMA'DA PAZARIM(Türkü)
: AK ÇEŞMENİN TAŞLARI (Türkü)
: BERGAMA EVLERİ
: BERGAMA
: İNSAN
: VAKIFTAN HABERLER

BERGAMA KÜLTÜR VE SANAT VAKFI
BERGAMA FOUNDATION FOR CULTURE AND ARTS

Yazılı izin almak kaydıyla kısmen ya da tamamen alıntı yapılabilir
BU BİR BERKSAV KÜLTÜR HİZMETİDİR

ÇABA

NIHAT ÖZÇOBAN

Son günlerde sık sık kullandığımız Doğa ve İnsan sevgisi, kültürün barınması ve geliştirilmesi gibi sözcüklerin ötesine geçmek istemişimdir hep. Bazı sorumluluklar vardır ki o an yapamayacağınız için kimse size bir şey söylemez. Bu sorumluluğu siz bir zorunluluk haline getirirsiniz. Doğaya ve İnsana olan sorumluluğumuz kültürel yapımızla birleşir, insan ve doğa yararına ne yapıyorum sorusunu sordurur. BERKSAV, kültür ve sanat ağırlıklı günleri, yayınları, bursları, kültür sanat söyleşileri, ağaç dikmeleri, tarihi yapıt onarımları kütüphane kurması, sergileri, belgesel çalışmaları, başarı ödülleri ile Bergama' daki kültürel ve sanatsal çalışmalara hız vermiştir. BERKSAV, sivil toplum örgütlerinin toplumlar için ne kadar önemli olduğunu anlamış bir kuruluştur. Kültür ve sanata sahip çıkıp, zaman ötesi ile zaman öncesi arasındaki köprüyü kurmaya çalışmaktadır. Bu işleri çözümlemek ise sevgi ve sorumluluğu içimizde taşımakla olur. Bu bir yarıştır ama *YARIŞ KENDİ KENDİMİZLEDİR*.

Taşı toprağı tarih denebilecek bir kentte yaşıyoruz. Hep beraber elele vermeli, Bergamamıza sahip çıkmalı, onu yüceltmeliyiz. Belki de yüceliğin farkına varmalıyız, örnek gösterilmiş başka kasaba ve kentlerin de bizim gibi doğasını seven, kültürüne sahip çıkan bölgeler olmasına yardımcı olmalıyız. Biraz çaba gösretirsek yapamayacağımız hiçbir şeyin olmadığına inanıyorum. Saygılarımla.

**** Bergama Kültür ve Sanat Vakfı Başkanı**

BERGAMA

BİR YAĞMURLA BAŞLAR

BU KENTTE HER BAHAR.

ÖNDE ZEYTİNLİKLER

TOZLARINDAN ARINMIŞ

ARKADA YAŞLI BİR KENT

AKROPOL'E YASLANMIŞ.

TEPEDEKİ FISTIK ÇAMLARI

ALTLARINDA BİR YETİM TEMEL

ÖZLEM İÇİNDE ÇOKTAN BERİ

GURBETTEDİR ZEUS ALTARI

NİCE UMUTLA BAŞALAR

BU KENTTE HER BAHAR

BERGAMA İLÇESİ GENEL DURUMU

■ ** M.Temel KOÇAKLAR

Ege Bölgesinde verimli Bakırçay ovası üzerinde bulunan aynı zamanda tarih, kültür ve doğal varlıkları ile de zengin bir yapıya sahip olan Bergama İlçemiz 1688. Km2 alanı kapsamaktadır.

114 Köyü, 5 Beldesi bulunan Bergama İlçemizin toplam nüfusu 1990 yılı nüfus sayımlarına göre 101.421 dir. Bunun 42.554'ü İlçe merkezinde , 14.252'si Kasabalarda 44.615'i Köylerde yaşamaktadır. Ancak bugünkü nüfusun toplam 150.000, İlçe merkezinin ise 55.000 nüfusa sahip olduğu ifade edilmektedir.

İzmir, Çanakkale karayolu kavşağında bulunan Bergama ilçemiz, İzmir İli'ne 107 km uzaklıktadır. Balıkesir ve Manisa İllerine de aynı uzaklıkta olup, merkezi bir konumda bulunmaktadır.

İlçemizin genel ekonomik yapısı çok zengin potansiyel gösteren tarıma dayalı olmakla birlikte, İlçe merkezimizin konumu ve tarihi örenyerlerinin sağladığı turizm hareketi, İlçemizin ekonomisi yanında, Ülkemiz ekonomisine de önemli bir kaynak sağlamaktadır.

****Bergama Kaymakamı**

İlçemizin sanayi potansiyeli de gerek günden güne gelişen işletme sayısı, gerekse istihdam hacmi ile sağladığı ekonomik girdi olarak, günden güne önemli bir ekonomik kaynak olma yolunda hızla gelişmektedir. Ayrıca bölgemizin önemli bir ticaret merkezi olan İçemiz, bu yönüyle de önemli

İlçemizin sınırları içerisinde geçen Bakırçaydan adını alan ovamızın verimli toprakları yanında ılıman iklimin sayesinde Bergama İlçesindeki tarımsal üretim, hem çok çeşitlilik göstermekte, hem de yetiştirdiği ürünlerin ihraç ürünlerinden olması nedeniyle ülke ekonomisine de katkısı olmaktadır.

Toplam tarım alanı 45.396 ha. olan Bergama ilçemizin tarımsal yönden Ülke ekonomisine katkısı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

CİNSİ	EKİM ALANI (Ha)	ÜRETİM (Ton)	VERİM (Ton/He)	PARASAL DEĞERİ (1995)
PAMUK	13.700	41100	3000	1.644.000.000.000TL
BUĞDAY	9300	35340	3800	282.720.000.000TL,
TÜTÜN	3700	2775	750	471.750.000.000 TL,
SEBZELER	4100	157500	38	1.575.000.000.000 TL

ÖNEMLİ MEYVALAR

CİNSİ	MİKTARI (Ton)	PARASAL DEĞERİ (1995)
ZEYTİN	7840	392.000.000.000 TL
ÇAM FISTIĞI	700	490.000.00.000.TL
ÜZÜM	10400	156.000.000.000.TL
ANTEP FISTIĞI	89	4.450.000.000.TL

HAYVANSAL ÜRÜNLER

CİNSİ	MİKTARI (Ton)	PARASAL DEĞERİ (1995)
ET	3.000	450.000.000.000. TL
SÜT	16.000	192.000.000.000. TL
YUMURTA	7.800.000 ~	39.000.000.000. TL

Ayrıca önemli miktarda orman varlığımız da bulunmaktadır.

Devlet olarak 1995 -1996 yılı içinde ilçemizin tarım ürünlerindeki veriminin artırılması, daha verimli tür ve cinslerin yaygınlaştırılması, tarıma dayalı sanayinin gelişmesi amacıyla önemli sayılabilecek destek ve katkılar sağlanmaktadır.

İlçemizde, önümüzdeki yıllarda jeotermal su kaynaklarından yararlanarak seracılığın yaygınlaştırılması amacıyla önemli çalışmalar da yapılmaktadır. Ayrıca; zeytin türünün ıslahı, çamı fıstığı aşılması , antep Kısığı aşılması konularında önemli çalışmalar da yürütülmektedir.

MEVCUT VE YAPIMI DEVAM EDEN SANAYİ TESİSLERİ - TURİZM

İlçemizde halen biri kamu kuruluşu olmak üzere toplam 112 sanayi tesisi faaliyette bulunmaktadır. Bunlardan 56'sı tarıma dayalı ve tarım ürünleri işleyen sanayi tesisleri, diğerleri ise çırçır, un ve unlu gıdalar türünden üretim yapan sanayi kuruluşlarıdır.

Ayrıca İlçemizin "Organize Sanayi Bölgesi'ne kavuşabilmesi konusunda önemli çalışmalar da devam etmektedir. Planlamadan geçen, 17.5.1996 gün ve 22639 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Organize Sanayi Bölgesi"nin gerçekleşmesi şüphesiz istihdam sorununun çözümünde çok yardımcı olacaktır. Bunun yanında İlçemizde toplam 700 iş yeri ve 2000 işçi kapasiteli toplam iki adet küçük sanayi sitesi de bulunmaktadır.

2500 yıllık görkemli bir tarihi geçmişi ile ilkler şehri olan ilçemizin kültür varlıkları yanında sahip olduğu doğal güzellikleri, ilçemizin turizm gelirlerine önemli girdiler sağlamaktadır.

Kültür turizmi ile ilgili olarak ilçemiz de 1 müze, 3' ü düzenlenen 17'si düzenlenemeyen toplam 20 örenyerimiz bulunmaktadır. Bunlar içinde AKROPOL, ASKLEPIEION BAZİLİKA dünya çapında şöhret yapmış ören yerleri arasında yer almaktadır.

örenyerlerimizi 1995 yılı içinde biletli 340.465 kişi ziyaret etmiştir. Biletli ziyaretçilerden aynı yıl içerisinde 14.070.400.000. TL gelir elde edilmiştir. Ancak ilçemizi ziyaret eden yerli ve yabancı ziyaretçi sayısının 700.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Mayıs ayı itibariyle toplam ziyaretçi sayısı 145.455 dir. Elde edilen gelir ise 9.831.800.000. TL dir.

Bergama İlçesi'nde 20 konaklama tesisi bulunmaktadır.

Konaklama tesisleri ile ilgili bigiler aşağıda açıklanmıştır:

Konaklama Tesis Sayısı	20
Konaklaa Tesisili Yatak Sayısı	1000
Turiz İşleteli Tesis Sayısı	3
Turiz İşleteli Tesis Yatak Sayısı	350
Belediye Belgeli Tesis Sayısı	7
Belediye Belgeli Pansiyon Sayısı	12
Belediye Belgeli Tesis Yatak Sayısı	250
Yatırım Belgeli Tesis Sayısı	1
Yatırım Belgeli Yatak Sayısı	120

Bu rakamlar Bergama ilçemizdeki turizmin önemini ve ekonomiye sağladığı katkıyı açıkça ifade eder.

EĞİTİM DURUMU

İlçemizde Milli Eğitim alanında büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Halen ilçemizde 123 İlkokul, 7 İlköğretim Okulu, 13 Orta-Lise ve dengi okul mevcuttur. Bunlardan 22 si İlçe merkezinde, 123'ü ise Kasaba ve Köylerimizde bulunmaktadır. Bu okullarda toplam 15.427 öğrenci öğrenim görmekte, 800 dolayında öğretmenimiz de görev yapmaktadır. Ayrıca öğrencilerimizin daha iyi yetişmelerini sağlamak için Devletimizin başlattığı "Taşınalı Eğitim " sistemi ile 30 okulumuz, 14 merkezi okula taşınmakta ve bu şekilde 472 öğrencimiz taşınalı eğitimden yararlanmaktadır.

İlçemizde son yıllarda hayır sever vatandaşlarımızın yaptırdığı eğitim tesisleri, eğitim hizmetleri yönünden önem taşımaktadır. 1995-1996 yıllarında Bergama İlçesi, ÖYS sınavlarında önemli başarılar sağlamıştır. İlk ve Ortaöğretimin yanısıra 1994-1995

yılında eğitim ve öğretim hizmetlerine başlayan Ege Üniversitesi, Bergama Meslek Yüksek Okulu da hızla gelişmektedir. Hedefimiz Bergama' nın bir Üniversite şehri olmasını sağlamaktır.

1996 Yılı İçerisinde

- Hayır sever hemşehrimiz Akif ERSEZGİN tarafından yaptırılan 21 derslikli Anadolu Lisesi
- 12 Derslikli Ticaret Lisesi -16 Derslikli Bergama Lisesi -12 Derslikli Kozak Lisesi
- 7 Derslikli İsmaili Köyü İlköğretim Okulu
- İkizler Köyü İlkokulu ve Lojmanının yapımı hızla devam etmektedir
- Ayrıca, 9 Derslikli ÖZTÜRE İlkokulu inşaatına da önümüzdeki günlerde Bayatlı Kooperatifi içerisinde başlanacaktır.
- Bilindiği gibi "Öğretmenevi " ile "Gazi İlköğretim Okulu" ek binası da yakın zamanda tamamlanarak hizmete sunulmuştur.

DEVAM EDEN ÖNEMLİ DİĞER BAZI YATIRIMLAR

- Çaltıkoru Barajı
- Yortanlı Barajı
- 150 Yataklı Devlet Hastanesi
- Kozluca- Tumanlar- Sağancı Sağlık evleri
- 10. İlçemiz merkezine 200 kişilik "Orta Öğrenim Öğrenci Yurdu" Yaptırılması.
- 11. İlçemiz merkezinde bulunan örenyerlerimizin AKROPOL, ASKLEPIEİON'nun ışıklandırılmasının sağlanması.
- 12. İlçemiz merkezinde eğitim-öğretimini geçici binada sürdüren "çıraklık eğitim merkezi" için yeni bir hizmet binası yaptırılması
- 13. İlçemiz Merkezine 200 kişilik "Huzurevi" nin yapımının gerçekleştirilmesi.
- 14. İzmir-İzmir-İzmir arasında yapımı tamamlanarak, hizmete açılan demiryolunun 45 km.lik İzmir-İzmir arasında, 45km.lik Bergama-Soma arasındaki bölümlerinin tamamlanarak, toplam 90 km.lik demiryolu ağı ile İzmir İline, Soma, Bergama ve İzmir İlçelerinden demiryolu ile ulaşımın sağlanması, yolcu ve yük taşımacılığı açısından çok yararlı olacağından, demiryolu ağının 1997 yılı yatırım programına alınmasının sağlanması çalışmalarına devam edilecektir.

Bunların Yanı sıra

1. İlçemizde yetişen tarım ürünlerinin ıslahı için demostasyon çalışmalarının artırılması, jeotermal kaynakların değerlendirilerek, seracılığın teşviki çalışmalarına,modern zeytin, fıstık çamı işleme tesisleri kurulması çalışmalarının teşvik edilmesi üzerinde durulacaktır.
2. ilçemizin ekonomik potansiyellerini değerlendirmek amacıyla hazırlanacak bölgesel nitelikli yatırım projelerinin teşviki ve desteklenmesi üzerinde önemle durulacaktır.

Sonuç olarak, hizmetinde bulunmaktan gurur duyduğum Bergama İlçesi ve Bergamalıları; başta huzur ve güven, sonra da her alanda daha da ileriye gidebilmeleri için, bütün kamu görevlilerimiz, elbirliği etmenin heyecanı ve gayreti içinde bulunmaktadır. Bu çalışmalarımız önümüzdeki yıllarda da aynı şekilde devam edecektir. Bu münasebetle Bergama Kültür ve Sanat Vakfı (BERKSAV)'ın değerli yöneticilerine, takdirle izlediğimiz eğitim, kültür ve sanat konularındaki çalışmalarında üstün başarılar dilerim. Vakfın yayınlamış olduğu önemli bir bilgi ve kültür dergisi olan BELLETEN dergisine de yayın hayatında uzun ömürler temenni ederim.

Saygılarımla.

SULARIN GÜZELİ

****Sefa TAŞKIN**

Sevgili Bergama sulak çevresiyle ünlü ülkedir. Her tepeden gürül gürül sular dökülür aşağı. Eskiden iç denizi, suların ortasında adaları bile varmış kutlu Bergama' nın. Şimdi verimli ovasına akar sular. Güzel bir çevredir Bergama. Bu güzellikler yarattı Bergama'yı.

Şirin Bergama'nın hemen güney ucunda, batı dağlarının ovaya vardığı inişte bir ılıca vardır. Günümüz insanı "GÜZELLİK ILICASI" diyor buraya. Bakırçayı gözlüyor sessizce fıstık veren çam ağaçlarının altında, suyu güzel ılıca. AYVAZALİ <1> boğazından gelen AKROPOL ün<2> tatlı yaz meltemine veriyor göğsünü. İlk yazın şamatasında kuşların bayramyeri oluyor sanki burası. GÜZELLİK ILICASI, Bergama insanı için ezelden beri bir mesire yeridir.

Bir iyilik evreninin ucundadır GÜZELLİK ILICASI nın pınarı. Kutsal sayıevi ASKLEPİON'unun yer aldığı dar TELLİDERE<3> vadisinin güney başındadır. İnsana mutluluk veren bir mekandır GÜZELLİK ILICASI' nın alanı

ASKEPİON, sağlık tanrısı ASKLEPİOS'a adanmış kutsal yerdir. Çok saygı görmüş. Çok eski zamanların ünlü bir hekimidir ASKLEPİOS. Güney Ege adalarından KOS, İSTANKÖY adasındadır. Eski Mısırlı' lar Ege Adaları halkı için "Denizin Yüreğinde Yaşayan İnsanlar " derdi. <4> insanlara yaptığı yardım ASKLEPİOS' u Tanrı katına yükseltir. Antik Çağda hastanelere, bu usta hekimin tanrısallık onuruna ASKLEPİON, ASKLEPİOS'un yeri denir. Yunanistan'da EPIDAUROS'da Güney Ege Adalarından KOS adasında ve Bergama'da bulunan ASKLEPİON' lar en ünlüleridir, eski çağda insan ömrünü uzatmaya çalışan yerlerin.

İ.Ö. IV. yy'da ASKLEPİOS inancı yöreyi yurt edinen Helenler tarafından Bergama'ya getirildi. Bergama ASKLEPİON' u Geyikli Dağı eteklerine, küçük bir vadiye kuruldu. Zamanla gittikçe büyüyen, namı bir hastaneye dönüştü.

Çevresiyle insanları dertten kurtaran bir odak oldu ASKLEPİON GÜZELLİK ILICASI onun en büyük yardımcısıdır.

GÜZELLİK ILICASI surlarıyla ünlüdür. Ilıcının ilginç kaynak suyu, değil yalnız çevrede, tüm dünyada tanınır. Ilıca

adına uygundur suları, ılıktır. Suyun sıcaklığı 35.5 °C dir, yakmaz. Kolayca el ayak sokulur.

Zaten bölgede birçok sıcak su kaynağı vardır. <5> Doğu-batı yönünde oluşmuş yerbilimsel zamanların Bakırçay

hindeğinde, Dikili yakınlarındaki KAYNARCA 98 °c sıcaklığında su verir. Hatta buharlaşan su zaman zaman ovoidan duman yükseliyormuş hissini uyandırır. Az ileride ise Dikili' nin sıcak çamur hamamı bulunur. Soylu ARTENEUS un ılıcasıdır bu eski ılıca.

GÜZELLİK ILICASI' nın suları aslında yeraltına süzülen ve oradan tekrar yeryüzüne dönen yağmur sularıdır. En azından yirmi yıl öncesinde yağın yağmurların sonucudur bu sular.

**** Belediye Başkanı**

Bergama' nın güney halısını örten Yunt Dağları, çok eski zamanlarda bir yanardağlar topluluğuydu. Ateş püskürten bu dağlardan arta kalan lavlardan, tüflerden, andezit kayalardan oluşmuştur bu yörenin yüzey toprağı. Bu nedenle çok çatlaklıdır, geçirgendir. Yağmur sularını yerin derinliklerine kolayca alır.

Dünya'nın içine inildikçe sıcaklık her 33 metrede 1°C artar <6>. Topraktan süzölmüş yağmur sulan. Yeraltındaki kayalarda bulunan değişik kimyasal maddeyi içinde eritir ve yerin derinliklerinde ısınır. Bu sular yeraltında ne kadar derine inerse; ya da yanar dağlara neden olan, müthiş sıcaklığa sahip erimiş, sıvılaşmış iç kayalar yeryüzüne ne kadar yakınsa sular o kadar çok ısınır. Yer kütesinde bulunan kırık ve çatlaklardan tekrar yukarı yüze çıkar. Toprağın altıyla üstü arasında bir çevrimsel dizgedir bu. Suyun yukarı çıkış yolunun uzunluğu ve zamanı sıcaklığı etkiler. Kurak yıllarda suyu aşağıdan yukarı iten basınç düşer, su kaynaklarının gücü azalır. <7>

Pınarları ve su kaynakları çok az olduğı için susuz bir yöre olarak bilinen Yunt Dağları' na düşen yağmur sularının bir süre sonra yer altından sıcak su olarak Bakırçay çukurunun karşı yakasına geçmesi ilginç bir yersel olgudur.

GÜZELLİK ILICASI'nın güzellik veren suları böyle oluşmuştur. Yeraltına gidiş ve dönüş, hem o kadar kolay, hem de o kadar zordur. Değişim mutlakdır. Yeraltı cehennem, yerüstü cennettir. !

Bergama kaplıcasının sularında çok ilginç özellikler vardır. Öncelikle, içilecek maden suyu niteliğinde mineral zengindir bu sulara. İçimi yumuşaktır, tatlıdır. Sonra su içinde "trityum", "radyum" gibi çok düşük ölçüde "radyoaktif " maddeler vardır.

Radyoaktivite ya da radyoaktiflik, bazı maddelerin kendiliğinden enerji ve çok küçük parçacıklar yaymasıdır. Bu yayıma ışıma denir. Genellikle Uranyum, Radyum gibi ağır elementler, birimleri ağır olan maddeler radyoaktif maddelerdir.

Kimyasal davranışları aynı ama, ağırlıkları ve fiziksel özellikleri farklı olan kimyasal elementlere, madde özlerine İZOTOP denir. Evrende birçok madde izotopların karışımı halindedir. Bir de RADYOİZOTOPLAR vardır. Bunlar radyoaktif maddelerdir. Hem İzotopturlar, hem de ışıyım yayarlar.

GÜZELLİK ILICASI sularında, oksijeni 8 (018) , Doteryum (H2) ve Trityum (H3) izotopları vardır. Oksijen 18 ve bir hidrojen izotopu olan doteryum kararlı izotoplardır. Işıyım yaymazlar. Yine bir hidrojen izotopu olan TRİTYUM radyoaktiftir. Çevreye enerji yayarak zamanla yok olur.

Birçok radyoizotop günümüzde sağlık işlerinde insanların yararına kullanılmaktadır.

Yunt Dağlarına yağın yağmurlardan yeraltına süzülen, değişik yer katmanlarında bünyesinde değişik maddeleri eriten sular, Bakırçay çukurunu aşır, Güzellik İlicasına eriştiğinde içinde, çok az miktarda " RADYUM " adlı bir radyoaktif madde daha barındırır.

GÜZELLİK ILICASI'nda, insanı güzelleştiren, cildi etkileyen madde RADON' dur. Yeraltı suyu yüzeye çıkınca su içinde bulunan "Radyum" un bir kısmı " Radon " gazına dönüşür. Radon da, Radyum gibi radyoaktiftir. Radon da diğer radyoaktif maddeler gibi zamana bağılı olarak, görünen ya da görünmeyen bir ışıyım saçarak, kendi kendini yok eden bir maddedir, evrende ender bulunur.

Güzellik İlicası'nın suyunda bulunan Radon gazı da ışıyım ile yok olur. Radon'nun dört günlük ömrü vardır. İlginç bir gazdır radon. İnsan beyininde deri davranışlarını etkileyen merkezi uyarır. Deri gerilir ve kan dolaşımı hızlanır. Cilt üzerindeki yıpranmalar ya da bozukluklar vücut tarafından hızla onanılır. Suyun

içindeki diğer kimyasallar onarılmış gergin deriyi tekrar yumuşatır. <8>

Bu özelliklerin GÜZELLİK ILICASI' na kazandırdığı niteliklerin sonucu olağanüstüdür. Yıkadığınızda yumuşacık olur elleriniz, sanki hafifler. Deri kadife gibi olur. İnsanı alımlı gösteren parlak bir cilt çıkar ortaya. İnsan güzelleşir. Daha sağlıklı görünür.

Bu durum Bergama' nın ılıcasını dünya düzeyinde ünlü kılar. Suyunda yıkanan yüzleri pırıl pırıl yaptığı yalan değildir. Ilık su kaynağı GÜZELLİK ILICASI denmesi bundandır. Yakın zamanlara kadar, Bergama'da yüzülmüş hayvan derilerini kullanılır biçime sokmak için bu su ile yıkarlar, terbiye ederlerdi. Bu nedenle Ilıcanın bir adı da TABAKLAR ILICASI' dır.

Anadolu'da çok gezdiği bilinen Mısır Ecesi güzel KLEOPATRA, Bergama'ya kadar geldi mi? Kesin olarak bilinmez ama aşığı Romalı yönetici MARCUS ANTONIUS' un Bergama'nın eşsiz kitaplarını ona armağan edip İskenderiye' ye taşıttığı kesindir. Belki tarihsel bir bağlantı vardır, belki yoktur, belki de bir yakıştırmadır, ama Bergama' nın GÜZELLİK ILICASI bugün KLEOPATRA ILICASI olarak da adlandırılır.

Bu ilginç güzel su, bu şifalı kaynak doğaldır ki tarih boyunca insanların dikkatini çekecektir. Anlık Çağın yazarları Bergama'nın güney yakınlarında şifalı suları olan iki küçük kenten söz ederler. Bunlar HALİSARNA ve SARNAKADIR. İkisi de MYSIA ükesinin kentidir. Adları kadim Luvi halkının dilindendir.

HALİSARNA' dan ilk söz eden Helen yazar Atikka' ı KSENOFON'dur.<9> Yazar aynı zamanda Pers Prensi KYROS' un serüvenci Helenler'den oluşan paralı askerlerin komutanıydı. Pers iç savaşında İran Şahma karşı çıkan isyancı savaşçıların başında, Karadeniz ve Kuzey Batı Anadolu kıyılarını izleyerek ülkesine geri döndü İ.Ö. 399' da Dikili yakınındaki ATERNEUS üzerinden yöreye geldi. Helence "Sefer" anlamına gelen, bizde " Onbinlerin Dönüşü " başlığıyla bilmen " ANABASİS " adlı kitabın sonunda KSENOFON, Bakırçay ovasında yaşamış bir kavgaya karışan kentlerden biri olarak söz eder HALİSARNA' dan İ.S. 23 yılında Roma' da doğmuş ve " doğa tarihi " adlı yapıtı Orta Çağa değin tek bilimsel yapıtı olarak kabul gören PLINIUS <10>, TEUTHRANİA ülkesinin merkezi KALARGA ile HALİSARNA arasında bulunan SARNAKA adlı bir kentten söz eder.

HALİSARNA bugünkü güzellik ılıcası mıydı? Yoksa Kalarga Tepesi'nin tam batısındaki EGRİGÖL Tepesi <11> üzerindeki bir kent miydi? Ya da Güzellik ılıcası yakınında HALİSARNA adlı bir küçük köy vardı, Eğrigöl Tepesi de onun koruma kalesi miydi? <12> Eski Çağlarda, bir düzlükte kurulmuş bir kentin yakınında bulunan bir tepe üzerinde koruma kalesi bulunması sık rastlanan bir durumdur. GÜZELLİK ILICASI için bu konumda kesin bir bilgi şimdilik yoktur. Çevrede de o günlerden kalmış ayırtedilen

Kutlu Pergamon' un , kardeş kavgası bilmeyen, bilge krallarından, dünya uygarlık tarihinin baş yapıtlarından, görkemli Zeus Sunağı' nı yaptıran II. EUMENES <16>, güzeller güzeli Pergamon'u daha bayındır duruma getirmek için kentin her yanını alımlı yapılarla süslerken, ÇOBAN KIZI'nın sularında güzelleştiği ılıcaı da unutmaz. Bu gün de kullanılan ılıcanın ayakta kalmış iki havuzu II. EUMENES' in bugünkü Bergamalı'lara bıraktığı bir mirastır.

BERGAMANIN GÜZEL SUYU YAŞIYOR

TİYATRONUN DOĞUŞU

**** Doç. Dr. Metin BALAY**

Halk Tiyatrosunun kaynağı üzerine giriştiğim araştırma beni kaçınılmaz olarak tiyatronun kaynağına götürdü. Bu konudaki çeşitli yapıtlardan yararlanarak yaptığım çalışmanın sonuçlarını kısaca şöyle özetleyebilirim:

1) Başlangıçta "söz değil, eylem" vardı. İnsanlaşmaya aday yaratıklar sürüler halinde, doğadaki herhangi bir canlı türü gibi yaşıyorlar, doğanın kendiliğinden verdiği ürünleri buldukları yerde tüketiyorlar, (Toplamaya bile gerek görmüyorlar), bu yüzden de doğanın ritmiyle yaşıyorlar ve onun döngüsüne boyun eğiyorlardı. Tiyatronun kaynağı işte bu döngüydü: Ölüm (sonbahar) - arınma (kış) - yeniden doğum (ilkbahar). Bu döngüye kısaca Ö A D döngüsü diyeceğim. Gördüğünüz gibi bu döngü esas olarak üçlü bir yapı arz ediyor. (Yaz ilkbaharla başlayan yeniden doğuşun bir devamı olduğu için bu döngünün içinde değerlendirilmektedir.) Henüz daha bilinçten söz edilemeyeceği için insan olmaya aday bu yaratıklar bu üçlü döngünün sadece bir parçasıydılar. Nasıl kalplerinin vuruşunu hissediyorlarsa, bu döngüyü de aynı birliktelik, hatta aynılık içinde yaşıyorlardı. Dolayısıyla bu aşamadaki etkinlikleri sadece ve sadece doğal' dı. Bu aşamaya tüketim aşaması diyoruz.

2) Basit tüketilir den yiyecek toplama' ya **geçildiğinde** üçlü döngü de çoğaltma törenleri haline geldi. Belki de bunlara "çoğaltma" değil, "çoğalma" törenleri demek daha iyi olur, çünkü insanlaşmaya aday olan türümüz bu aşamada sadece doğanın değil, aynı zamanda kendi türlerinin de çoğalması için yapıyorlardı bu töreni. Çünkü kendileriyle ana besin kaynağı arasında hiç bir fark görmüyorlardı. Bu törenlerde ana besin kaynakları bir hayvansa onun ritmini, davranışlarını, yakalanışını, (Genellikle henüz küçük hayvanlardı bunlar), eğer bir bitki ise büyümesini toplanmasını yansılıyorlardı. Bu ana besin kaynağı kısa bir süre sonra klan totemi haline gelecekti. Bu aşamanın en önemli özelliği aynılıktan çıkarak "taklit"e geçilmiş olmasıdır. Henüz bilinçsizce de olsa doğa taklit edilmektedir. Kendini hala o doğanın bir parçası olarak da düşünse onu taklit etmektedir, taklit ederek yaşamını sürdürme mücadelesinde bir başarı elde etmeyi beklemektedir. Bu aşamada Ö-A-D üçlü döngüsü sadece "yaşanmamakta" ama aynı zamanda totemleri ve kendileri bağlamında "yeniden üretilmekte" dir.

3) Bir sonraki adım yiyecek toplama'dan avcılık'a geçiştir. Çoğaltma törenleri yanı sıra yeni bir tören daha çıkar ortaya. "Büyüsel prova"lardır bunlar. Büyüsel provalar avdan önce yapılır ve amacı birazdan çıkılacak avın başarılı geçmesidir. Thomson bu provaların özünü çok güzel bir şekilde açıklamıştır:

"İlkel büyü gerçekliği kontrol altına aldığınız yanılsamasını yaratarak gerçekten kontrol edebileceğiniz anlayışına dayanıyordu. Gerçek tekniğin yetersizliklerini tamamlayan bir yanılsama tekniğidir bu. Düşük üretim düzeyi nedeniyle kişi dış dünyanın nesnelliğinin henüz tam olarak bilincinde değildir; sonuç olarak hazırlık töreninin yapılışı gerçek görevdeki başarının nedeni gibi görünür; fakat aynı zamanda eyleme bir yol gösterici olarak büyü, değerli bir gerçeği de ortaya kor: Dış dünya insanının ona karşı öznel tutumuyla gerçekten değiştirilebilir. Yanılsama töreniyle güçleri uyarılmış ve örgütlenmiş olan avcılar gerçekte de eskisinden daha iyi birer avcı olurlar." (1) (Altını ben Çizdim-MB)

Bu provaların avdan önce yapıldığı bir kez daha vurgulayayım. Böylece bu törenlerin doğanın periyodundan kısmen de olsa özgürleştiğine dikkatinizi çekmek istiyorum. Burada Ö-A-D üçlü döngüsü yine görülmektedir. Ancak bu üçlü döngü şimdi provanın içinde, görev - yansılama - yapay basan, gerçeklikte de görev - prova - basan şekline dönüşmüş bulunmaktadır. Başka bir farklılık da buna sadece avcılann (aday ve eski avcıların) katılmalan, böylece klanın geri kalan kısmının katılmayıp izlemeleridir. (Başlangıçdaki avlar tüm klanın katılımıyla yapılıyordu ama iş bölümünün gelişmesiyle bu fark ortaya çıktı.) Bu nedenle ava katılmayanlar, ki genellikle kadınlardı, pratik katılım yerine ruhsal katılımıla yetiniyorlardı. (Herşeye rağmen avlanacak olan herkesin ortak yiyeceği idi.)

4) Avcılık'tan yukarı avcılık'a geçişle birlikte bir adım daha atıldı. Toplumda iş bölümü gelişti. Bu aşamada çoğaltma törenleri ilkel hallerini bırakarak iki değişik olguya yol açılar: Ataya tapınma ve erginleme. Çünkü ilk iş bölümü cinsler arasındayken, ikinci iş bölümü de kuşaklar arasında oldu, klan yaşlıları önem kazandılar. Yeni kuşakların eğitilmesi ve üretimin örgütlenmesini artık onlar yapıyorlardı. Böylece klan totemi de zoomorfik bir nitelik alarak klan atası oldu. Ama besin kaynağı klanın atasıyla birleşerek yarı insan yan hayvan - yada bitki - bir nitelik kazandı. Dolayısıyla totemi (yani ana besin kaynağını) çoğaltmaya yönelik törenin içindeki doğal bileşen (çünkü bu besin kaynağı doğanın bir ürünüydü) değişerek şimdi yerini ataya tapınmaya bıraktı. Çoğaltmanın insan bileşeni ise -insanlarda da kendileriyle doğayı bir tutuyorlardı - bu aşamada erginleşmeye dönüştü. Erginleme törenlerinde klanın çocukları cinsel, sosyal, ekonomik, pratik eğitimlerini alarak klanın bir üyesi haline geliyorlardı. A-Ö-D üçlü döngüsü, ataya tapınmada, klan atasının (bu eski klan totemiyle, yani ana besin kaynağıyla birleşmişti) simgesel bir şekilde öldürülmesi, paylaşılarak yenmesi ve böylece yeniden doğması şekline dönüştü. (Bu gelişme en arı şeklini bir sonraki aşamada aldı). Yine aynı A-Ö-D üçlü döngüsü erginlemede ise klan çocuğunun bir çocuk olarak ölmesi, sınanarak arındırılması ve klanın sosyal ve ekonomik isteklerine uygun bir yetişkin olarak doğmasına dönüştü. Erginlemenin bu sosyal işlevine dikkatinizi çekmek istiyorum, çünkü bu işlev ileride tragedya katharsis'e dönüşecektir. Ataya tapınma ve erginlemenin yanı sıra büyüsel provalar da bu aşamada var olmaya devam ettiler.

5) Çobanlık aşamasına geçişle büyüsel provalar ve ataya tapınma birleşerek ortak yemek töresini oluşturdular. Gerçi daha öncedende birlikte yemek yeniyordu, ancak bu aşamayı ayırdeden özellik artık ayrı ayrı yemeye başlamış olan klan üyelerinin bir törende birlikte yemek yemeleri idi, eskiden olduğu gibi her zaman birlikte yedikleri yemeği bir tören olarak gerçekleştirmeleri değil. Burada da yine A-Ö-D üçlü döngüsünün yeniden üretildiğini görüyoruz. Ortak yemek, totem merkezine doğru yapılan hüzünlü bir geçit resmiyle başlıyordu. Totem merkezine varıldığında bir kurban sunuluyordu klan atalarına (bir anlamda totemik klan ataları kurban ediliyordu), böylece de doğa ve sosyal yapının arındırıldığına, yeniden doğduğuna inanılıyor, neşeye geri dönülüp kurban hep birlikte yeniliyor, böylece klan atalarının ruhlarıyla bütünleşiyor, totemle bir oluyordu. Burada bir noktaya dikkatinizi çekmek istiyorum: Bu etkinlik artık giderek toplumsal bir nitelik kazanmış, "törensileşmiş" tir.

6) Tarıma geçişle birlikte, kabile düzeninin, klanlar bazında uzmanlaşması ve merkezileşmesi ile birlikte erginleme ve ortak yemek birleşerek tarım büyü'sü'nü oluşturmuşlardır. Bu tarım büyü'sü törenleri başlangıçta sadece büyücüler tarafından daha sonra da örgütlenmiş bir büyücü-rahipler tarafından uygulanıyordu. Yansılama rimelinin tüm gerekleri ve öğeleri A-Ö-D üçlü döngüsü de dahil olmak üzere artık sadece bu rahiplerin örgütü tarafından ve yalnız ve yalnız onlar tarafından yaşanıyor, yerine getiriliyordu . Bu durumda vurgulamak istediği nokta üçlü döngünün giderek nasıl topluma yabancılaştığıdır.

7) Ok ve yayın bulunması, avcılığın herkesle beraber değil bireysel olarak yapılabilen bir üretim etkinliği haline gelmesi ve böylece üretimdeki bireyselliğe

karşılık tüketimde kolektifliğin devam etmesiyle birlikte, özel mülkiyetin ilk tohumu atılmış oldu. Düşük üretim düzeyi ve toplumsal iş bölümü henüz bu tohumun gelişmesine izin vermiyordu. (Bu yukarı avcılığa geçişe denk düşer.) Ancak klan düzeyinde (cinsler arasında ve kuşaklar arsında) ve kabile düzeyinde (değişik klanlar arasında) iş bölümünün artması, avcılıkla birlikte savaşçılığın öne çıkması, dolayısıyla dışı egemenliğine dayanan toplumdan erkek egemenliğine dayalı topluma geçmesi ile birlikte, askeri şeflere ve savaşçılara verilen payların önce artması sonra da kalıcı olmaya başlaması, bu payların özellikle de toprakla ilgili olanının (çünkü paylar önce sadece yiyecekti, sonra, taşınabilir ganimete- hayvan, talan edilen zenginlikler- haline dönüştü, en son olarak da otlak olarak verilen toprak oldu), tarıma geçilmesiyle birden mülk haline gelmesiyle üretim aracı üzerindeki bireysel mülkiyet gelişimini tamamlamış oldu. İşte bu özel mülkiyet kabilenin yapısına büyük bir devinim getirdi ve kabile parçalandı. Tabii bu arada kabilenin kültürel ifadesi olan ritüel (kuttören) de parçalandı; onun en gelişkin formu olan tarım büyü törenlerinden (tüm dünyadaki seyirlik geleneğinin günümüzde de devam eden pek çok örneğini bu aşama oluşturmaktadır) Mitoloji ve gizem doğdu. Örgütlü büyücü rahipler de gizli tarikatlara dönüştüler. Üretim düzeyindeki artış ve gelişmiş teknikler bunları pratik yarardan yoksun hale getirdi. Ancak yüzbinlerce yıldan damıtılarak gelen bir ideolojinin ölmesi daha çok zaman alacaktır.

8) Şimdi kabile yapısına bir an için yakından bakalım: " Kabile düşük üretim düzeyinin koşullandırıldığı bir iş bölümü temelinde ilkel sürüden evrimleşmiş çok hücreli bir organizmaydı; bu evrimleşme dıştan evlenme kurallı ve totem tabusunca etkilenmiş, yansılama büyüyle desteklenmiş, ideolojik olarak da hayvan biçiminde kavranan atalara tapınma biçiminde yansımıştı (2)

Bu yapı "sosyal" olmaktan daha çok " doğal " bir yapıydı. Çünkü doğal yaşamın içinden türemişti ve esas olarak doğanın tüketilmesine dayanıyordu. Birbiriyle çatışan pek çok öğeyi bağrında barındırıyordu, fakat bu çelişen öğeler bir arada var olmak ve işlemek zorundaydılar, çünkü toplumda düşük üretim düzeyi bunlardan herhangi birinin ötekine üstünlük sağlayıp tümlüklü yapıyı parçalamasına izin veriyordu. Kabilenin bu haline içinde elektron, proton ve nötronları barındıran bir atoma benzetmek mümkün. Bu yapının düşünce yapısındaki yansıma ise Ö-A-D üçlü döngüsünün önce giderek çeşitlenen bir çizgide yeniden üretilmesi ve daha sonra da bu çeşitlemelerin tek bir yapı altında toplanması oldu. Yaklaşıkbin yılı aşan bir süre içinde bu kabile toplumun, iş bölümünün gelişmesi, üretimin artması ve özel mülkiyetin yavaş yavaş oluşması sonucu çözülmesiyle, A-Ö-D üçlü döngüsünün en gelişmiş ve karmaşık şeklini içeren ritüeller de çözülmeye ve içindeki öğelerini yavaş yavaş serbest bırakmaya başladı.

9) Kabilenin çözülmesinde ilk aşama askeri şeflerin giderek daha fazla önem kazanmasıydı. Bu askeri krallıkların kurulmasına yol açtı. Avcı ve savaşçı liderlerin toplumsal bölüşümden giderek daha fazla ve en önemlisi kalıcı paylar (özellikle toprak belirli aralıklarla yeniden bölüşürülüyordu) edinmelerinden söz etmiştim. İşte bu olgu idari anlamda monarşilerin kurulması şeklinde ortaya çıktı. Bu tarihsel gelişim, ritüelin içinden söz ögesinin ilk olarak özgürlüğünü kazanmasına yol açtı. Bu aşamadan epik şiir., tarihin büyü olarak doğdu. Fakat epik şiirin en önemli özelliği onun savaştan veya avdan önce değil, sonra söylenmesiydi. Tabii ki tarihsel gelişmeye uygun olarak, askeri liderlerin bir önceki gün kazanılan zaferlerinden söz ediyor ve bu zaferleri ululuyordu. Bir müzik aleti eşliğinde şairler tarafından söylenen bu şiirlerin işlevi ile sözün ritüeldeki işlevi arasında çok önemli bir fark vardı: Bunlar eyleme hazırlık için değil, eylemden sonraki rahatlama içindi. Bu çok önemli bir farktır. Çünkü yaratıcı etkinlik üretimle olan doğrudan ilişkisinden ilk kez soyunmaktadır. Bu aynı zamanda sözün diğer ifade biçimlerinden de ilk kez ayrılmaya başladığı andır.

10) Tarıma geçişle birlikte mülkiyetin gelişimini tamamlaması ile krallıklar yerlerini toprak sahibi aristokratların bir sınıf olarak yönetimine bıraktı. Bu aşamının

ilk ürünü epik şiirin Homerik şiir haline gelmesiydi. Homerik şiir'i, epik şiir den ayıran özellik, daha dün kazanılmış yengilere değil, artık ayrıntısı bile hatırlanmayan ama var olduğundan haberdar olunan, efsaneleşmeye yüz tutmuş uzak geçmişin kahramanlıklarına övgüler düzmesi ve ululaşmasıydı. (Çünkü o utkular artık pek kazanılamıyordu.) Bu nitelik sözün giderek daha rafine, daha incelikli bir nitelik kazanmasına yol açmıştı. Yine bu aşamada gizli tarikatların bir kısmı resmi devlet dini haline geldi. Bu tarikatlar, klanın yapısından getirdikleri tüm nitelikleri koruyorlardı, ancak bu nitelikler toplumun tümü için değil, sadece tarikatın üyeleri için, tarikatın işlevleri dahilinde geçerliydi, (günümüzdeki bir çok sosyal kurumun yapısının buradan geldiği yolunda da bazı görüşler olduğunu belirteyim) Bu aşamada Ö-A-D üçlü döngüsü varlığını bu tarikatların özel törenleri için de sürdürmeye devam etti.

11) Sözün, ritüel yapısından ilk özgürlüğünü kazanan öge olduğunu söyledik. Ritüelin disintegrasyonuna geçmeden önce, ritüelin yapısına biraz daha yakından bakalım. Ritüelin yapısının tıpkı iadesi olduğu kabile toplum yapısı gibi çok hücreli ve birbiriyle çelişen unsurlar taşıdığını da söylemiştim. Neydi bu birbiriyle çelişen unsurlar? Öncelikle ritüelin işlevinin bir yandan uyarmak, bir yandan da örgütlemek olduğunu hatırlatayım. (Bunun için 1 nolu alıntıya bakınız) İşlevdeki bu karşıtlık tüm diğer karşıtlıkları da etkiliyordu. Bu bir yandan eğiticilikti, öte yandan da eğlendiricilik'i doğuruyordu. Yine aynı kaynaktan törensellik ve sıradanlık doğuruyordu. Bu ikilem kaçınılmaz olarak kutsallık-profanlık karşıtlığını yarıyordu. İnanç bilim, rasyonel-irasyonel ikilemleri hep buradan kaynaklanıyordu. Ayrıca **ritüelin bir yandan ekspresi' (estetik) öte yandan da > nlnmental (teknik) özellikleri vardı. Ekspresif özelliği şfz ve devinim (müzik hareket ve dans) gibi birbiriyle karşıt konumda ortaya çıkıyordu.**

12) Sözün özgürlüğünü kazanmasından sonra ritüelden bir sonraki aşamada kopan diğer unsurlar, müzikal ve törensi olan idi. Bu unsurlar kendilerini mimetik (taklide dayalı) olandan ayırdılar. İşte bu çözülme Eski Yunan tarihinde aristokratik krallıkların iktidarına denk düşüyor. Bu aynı zamanda özel mülkiyetin gelişimini tamamlamasıyla çakışmaktadır. Ortaya çıkan biçime ilkel ditramb dendi. Bu çözümleme hemen ardından da dramın doğuşunu getirdi. Toplumdaki ayrışmaya bağlı olarak müzikal ve törensi olan (dolayısıyla örgütleyici, dinsel, rasyonel, eğitici olan) aristokratik iktidar tarafından geliştirilirken, mimetik olan (aynı nedenle irasyonel, uyarıcı, eğlendirici, sıradan, profan ve devingen olan) da mülkiyetten payını almış halkın payına düştü ve onun tarafından geliştirildi. Bu nedenle tiyatronundoğuşu bir halk tiyatrosu olarak olmuştur diyorum.

13) Tiyatronun Eski Yunan'da ortaya çıkışı konusunda araştırma yapan tüm araştırmacıların (Arkeologlar dahil) üzerinde kesinlikle anlaştıkları nokta şudur: İ.Ö. 7.yy. da tragedyanın doğumundan çok önce, ilkel ditrambla çağdaş, fakat zaman zaman onunla iç içe geçen, zaman zaman da ayrı olarak bulunan ve üstelik tüm Yunan dünyasına yayılmış bir dramatik etkinlik mevcuttur. Bu dramatik etkinlik esas olarak Dor niteliklidir. Büyüse! amaç taşısa da anlaşılıyorki niteliği daha çok eğlendirici olmasıdır. Dinsel olmaktan çok sanatsal bir etkinlik olmasına rağmen henüz sanatlaşmamıştır.

14) Bu etkinlik kostümle şişmanlatılmış erkek oyuncular kullanıyordu. Efsaneleri ve mitolojik konulan hafife alıyordu. Günlük yaşamdan sahneler yer veriyordu. Profesyonel oyunculara oynanıyordu, zaman zaman kadın oyuncular bile kullanılıyordu. Kendine özgü bazı karakteristik tipler geliştirmişti. Dili biraz kaba, gündelik ama zekice buluşlarla doluydu. Genel havası dindi. Korolu olabilirdi gibi, korosuz da olabiliyordu. Müzik dans ve akrobasiye bolca yararlanıyordu. Aiskhylo'un ilk tragedyasının yaklaşık iki yüzyıl önce, Thesbis' ten ve tragedyanın kent Dionysia' sının kabulünden yaklaşık yüzyıl önce var olan bu dramatik etkinlik, yukarıda saydığımız ve aşağıda ayrıntılı olarak inceleyeceğimiz nitelikleriyle tam anlamıyla bir halk tiyatrosuydu. İşte yine bu nedenden dolayı tiyatronun doğuşu halk tiyatrosu şeklinde

olmuştur diyoruz.

15) Bu dramatik etkinliğin başat niteliği uyarıcı olmasıdır. Bu anlamda ritüelin uyarıcı işlevinin uyarıcısıdırda. Yanlız uyarıcılığı doğal olandan sosyal olana doğru da yayılmıştır. Sınıflar halinde parçalanmış bir toplumda bu anlamda statükoya karşı bir baş kaldın olma niteliği de kazanır. Ancak bu baş kaldın politik değil, sosyal bir başkaldırıdır. Dine, değer yargılarına, kurumlara, yapılanmış olan herşeye bir başkaldırıdır bu. Odysseus " üçkağıtçı" olarak gösteriliyordu, Herakles " aptal " ve Zeus ise " beceriksiz aşık " . Mülk sahibi ve yönetici aristokrasinin yücelttiği ne varsa, sokağa iniyor ve insanların arasına karışıyordu. Bir köle Herakles' in yüreğini çalıyor, Zeus, gizlice sevgisinin penceresine merdiven dayayıp, penceresinden içeri girmeye çalışıyordu.

16) Günlük yaşamdan bol bol sahneler yer alıyordu bu dramatik etkinlikte. Yeme içme sahneleri, dolandırıcılık, kandırma, aldatma en çok sevilen sahnelerdi. Abartıyı bir teknik olmak kullansa da insanı ve insan ilişkilerini neredeyse doğalcı olarak nitelenebilecek bir tutumla yansıtıyordu NicolP e göre, Aristoteles de bu niteliği ile onu ayrı bir tür olarak tanıdı. Daha sonra tragedya ile insan olduğundan daha iyi olarak resmedilecek, komedyay ile, olduğundan daha kötü olarak yansıtılacak, ama halk tiyatrosunda hep olduğu gibi gösterilecektir. Halk tiyatrosunun savunucuları, yansıtılan ayrılıkların, aksaklıkların, kötülük ve ahlaksızlıkların nedenlerinin kendilerinde değil, yaşanan gerçeklikte aranması gerektiğine dikkati çekiyorlar. İşte bu yüzden ahlaki kaygılar gütmüyordu ve din dışıydı.

17) Üslubu kaba sabaydı bu dramatik etkinliğin. Edebi olmadığı gibi yazıya dahi geçirilmemiştir. Oyuncusu ve seyircisi halk arasından gelen bu etkinliğin belki de yazıya geçirilmesi hiç beklenmemelidir. Ayrıca edebi olmadığı için de doğaçlamaya dayalıdır, (bu doğaçlamanın niteliği üzerinde ayrıca durulacak.) İncelenmiş üslubun bir nedeni de budur. Doğaçlamaya dayanması ise bu etkinliği, yine Nicoll'un değimiyle "oyuncunun tiyatrosu" yapıyordu. Oyuncu söz ustalığının yanı sıra, akrobatik ustalığını da bolca kullanıyor, şarkılar söylüyor, dans ediyordu. Maskeli olabildiği gibi, ustalığını sergileyebilmek için daha çok da maskesiz olmayı yeğliyordu.

18) Sözün kullanımı da kaba saba ve gündelikti. Ancak yanlış anlama, çift anlamlı sözcükler, uyaklı sözcüklerin arka arkaya kullanımı, sıradan sözcüklerin vurgu kaydırmaları veya benzer yollarla çarpıtılarak anlam kaymasına uğratılması gibi ustalıkların yanı sıra zeki buluşlar, atasözleri, deyişler bol bol kullanılıyordu. Ditiirambın giderek edebileşen ve rafine olan diline karşılık bu özelliğini hep korumuştur. Yazıya geçilmemiş oluşu bu özelliğini sürekli canlı tutmasına yol açıyordu.

19) Sıradan insanlarla, mitolojik kahramankarı ve tanrıları birleştirerek bazı karakteristik tipler oluşturmuştu bu dramatik etkinlik. Cadaloz yaşlı kadın, üçkağıtçı doktor, boynuzlanan yaşlı erkek, üçkağıtçı Odysseus, aptal Herakles, beceriksiz aşık Zeus bunların en sevilenleriydi.

20) Gösterilen oyunlar genel olarak kısa parçalardı. Birbirleriyle tema ve konu bakımından ilintileri yoktu. Tek tek durumlardan oluşuyordu. Tartışma küçük ve kısa parçanın temelini oluşturuyordu. Söz ustalığını bu tartışma sırasında kullanıyor, akrobatik özellik de oyunculukta ortaya konuyordu. Genellikle kuru kullanılıyordu. Bir kalabalık olsa bile bu komedyay ve tragedyanın bir görüş ortaya koyan korusundan çok farklıydı. Daha çok curcuna ve şenlik yaratmaya yarlıyordu.

21) Bu etkinlikte Ö-A-D üçlü döngüsüne rastlamıyoruz. Bunun nedeni de açıktır. Ritüelin, toplumun kolektif gücünü uyararak ve örgütleyerek gerçekliği değiştirme işlevini (bu gerçeklik ritüelde esas olarak doğal gerçeklik iken, sosyal gerçeklik de söz konusu olmaya başlamıştır) artık halk tiyatrosu yerine getirmektedir. Ancak, ritüele karşı düşen toplumsal yapı tümlüklü bir yapıdır. Oysa halk tiyatrosunun içinde yaşadığı toplumsal yapı parçalanmış bir yapıdır. Dolayısıyla birbirine karşıt nitelikteki toplumsal yapılarda aynı işlev, birbirine karşıt nitelikteki ifadeyapılarıyla gerçekleştirilebileceği için, üçlü döngünün tümlüklü yapısı yerine, küçük parçalardan oluşan bir yapıya dayanmıştır halk tiyatrosu. (bu doğal olarak bilinçli bir seçim değil, kendiliğinden olan bir dönüşür. Üstelik bu dönüşümde halk tiyatrosunun uyarıcı işlevinin ağır başlığını bir kez. daha vurgulamak doğru olacaktır.)

22) Bütün bu ustalıkları gerektiren sözkonusu dramatik etkinlik kaçınılmaz olarak profesyonelliği gerektiriyordu. Kadın ve erkek profesyonel oyuncular tarafından seğileniyordu bunlar. Hatta köyden köye dolanarak, arabala içinde yolculuk yaparak ve yolculuk günlerinde gösterimler yaparak yaşıyordu bu profesyoneller. Özellikle altıncı yüzyılın ortalarına doğru görülen şekli bu özellikler için yeterli ipucu vermektedir.

23) Tragedya , satir-oyunu ve komedyanın, bu verilen sırayla resmi Kent Dionysia' sına kabulü de, mimetik olan halk tiyatrosu ile törensi olan gelişmiş ditrambm değişik oranlarda sentezlenmesi ve bu türlerin sanatlaşması ile oluşmuştur. Bu altıncı yüzyılın başında görülmeye başlanan değişimin sonucudur. Bu değişim Eski Yunan toplumunda tüccar ve zenaatkarlardan oluşan yeni bir sınıfın doğmasıdır. Bu sınıf, önce tiranlıklar kurarak iktidarı eline geçirmeye çalışmıştır. Mülk sahibi soylular ile mülksüz köylüler arasındaki bu sınıf, kendi sanatını ve kültürünü bu iki sınıftan birinden yararlanarak oluşturmuştur. İktidara talip bir sınıf olarak halkın ifade biçimlerinden, ama mülkiyetten pay alan bir sınıf olarak da soyluların sanatından öğeleri bir araya getirmiştir. Dolayısıyla organik düşünce tarzının ürünü olarak altın çağ Yunan Demokrasisi, Yunan Sanatı ve felsefesi bu sınıfın ürünüdür. Tragedya, satir-oyunu ve komedya da bu organik düşünce tarzının mimetik (uyarıcı) olan ile törensi (örgütleyici, düzenleyici) olanı sentezlemesinden doğmuştur.

24) Bu yeni türler kendi içlerinde Ö-A-D üçlü döngüsünü yeniden üretmişlerdir. Tragedya böylece ahlaki Kısaca özetlersek :

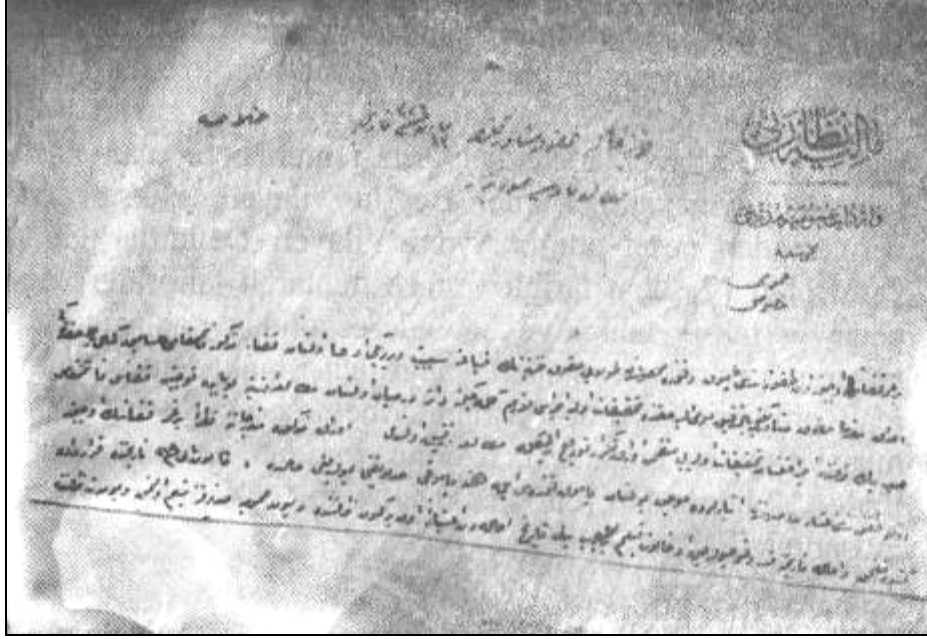
" Dor farsının kısa bir özeti bize şunu gösterecektir: Sparta, Megara ve diğer civar merkezlerde koral olmayan, dolayısıyla Attika komedyasından farklı olan bir oyun türü doğup gelişmiştir; bütün Atina tiyatrosunu etkilemekle kalmayıp, mimosun ilerideki gelişmesinin de temelini oluşturmuştur. Bu farsa yakın oyunlar büyük bir kısmı fallus takan grotesk bir şekilde giyinmiş karakteristik tipler kullanmış ve bu tiplerin mitolojik burlesque'in yanı sıra gerçek yaşamdan alınma sahneler sunmuşlardır. Bütün bunlarda konuşmalar muhtemelen doğaçlamaya dayanıyordu ve gösterimler herhalde İ.Ö.V.yy'da profesyonel olmuştu." (3)

Buraya kadar oluşturulmaya çalışılan model, tabii ki bir varsayımdır. Amaç sadece bir model oluşturmaktır. Bu konuda yapılmış araştırmalardan yararlanarak çizilmeye çalışılan bir resimdir bu. Şimdi bu resmin tarih içerisinde kazandığı diğer renk ve tonlara bakalım. Ayrıca İtalyan Halk Tiyatrosu'nun tarihinde ana hatlarıyla tekrarlanıp tekrarlanmadığını inceleyelim.

OSMANLI ARŞİV BELGELERİNDE KAYMAKAM KEMAL BEY¹

(Eski bir yolsuzluk Soruşturması)

****Eyüp ERİŞ**

¹ Kemal Bey Osmanlı salnamelerine göre 1900 ila 1909 yılları arasında Bergama Kaymakamlığında bulunmuştur. Bu olaydan ötürü görevden alınmıştır. Disiplin yanlısı otoriter bir kaymakamdı, at ile dolaşarak şehir içi ve köylerde denetim yaptığı ve halkla ilgilendiği için sevilirdi. Bu yönüyle bugün adı, Bergama' da bir caddeye verilerek (kaymakam Kemal Bey Cad.) yaşatılmaktadır.

**** Araştırmacı, Yazar, Eğitimci**

BELGE: 1 ^{2,3}

Dahiliye Nezareti Celilesi Canibi Alisine

Maliye Nezareti Varidat Muhasebesi
Aded - 475

Bergama Kazasında 319 (1903) senesi aşar malından mahsup bilmizüyede furuhat edilen pamuk ve kozadan dolayı hukuk-u hazinece vukubulan 37919 kuruş zayiat, aşar memuruyla vilayet arasında vasıta-ı muhabere olan kaza-ı mezkur kaymakamı Kemal Bey'in vilayete noksan bilgi vermesinden neşet ettiği, Aydın Vilayeti Defterdarlığından varid olan 17 şubat tarihli ve 118 numaralı tahriratla vürud eden evrak-ı tahkikiye münderecatından anlaşılmasına nazaran kaymakam mumaileyhimi taht-ı mukademe alınması icab ettiğinin huzurat-ı asifanilerine arz ve idvar-ı hukuk müşavirliğinin mütalaası üzerine varidat muhasebesinden ifade kılınmağla ol babda emr-ü ferman hazretı müşarünleh'ül emrindir.

Cemaziyal Ula 20 Mayıs 325(1909)

² Yukarıda çözümlediğimiz Osmanlı belgelerini bana Avukat Zekai Uğraş ulaştırdı, ona da işadımı Erol Hamamcıoğlu vermiş. Her ikisine de teşekkür ediyorum.

³ Yine bu belgelerin çözümünde bana yardımcı olan Bergama Lisesi Din Kültür Öğretmeni Hasan Aral ve Cumhuriyet Lisesi Din Kültürü Öğretmeni Mehmet Ülkar' a katkılarından dolayı şükranlarımı bir borçbilirim.

BELGE 2

Maliye Nezareti Celüesine
Dahiliye Mektubiyye Kalemi

20 Mayıs 325(1909) tarihli tezkere-i alilerine cevaptır:

Bergama Kazası' nın 319 (1903) senesi pamuk ve koza mahsulünden dolayı hukuk-u hazinenin ziyanına sebebiyet veren kaza-ı mezkur kaymakamı Kemal Bey hakkında olup, Aydın Vilayeti Defterdarlığına gönderildiği beyan buyrulan evrak-ı tahkikiyenin icra-ı icabı zımmına nezaret-i senaveriyle irsaline himmet buyrulması babında.

Bitebyid

BELGE 3

Hazine-i Maliye Hukuk Müşavirliğine
12 Mart 326 Maliye Nezareti Varidat-ı
Umumiye Müdriyeti

Bergama Kazası 319 (1903) senesi pamuk ve koza mahsulünden dolayı hukuk-u hazinenin ziyanına sebebiyet verdiği iddia olunan kaza-ı mezkur kaymakamı sabık Kemal Bey hakkında evrak mukaddemen hukuk müşavirliğince bîtetkik, mumaileyh hakkında tahkikat-ı evveliyeye icrası lazım geldiğine dair dermeyan olunan mütalaa üzerine bu babda Foça teyn Kazası Kaymakamı Haydar Bey tarafından icra kılınan tahkikat-ı evveliyeyi müstakime evrakı tekrar tevdi olmağla mütalaa ve tetkik oldu.

Evrak-ı mezkure münderecatına nazaran Bergama Kazası'nın 319 senesi aşar hasılasından anbarlarda mevcut bulunan pamuk kozası ve ham pamuğu sakladığını bulduğu halde 21 Kanun-u sani tarihinde kararda da keşide kılınmak ve ihaliye tarihine kadar vukubulacak idhalatı teslim edip, bedeli tarih-i ihaleden itibaren 11 gün zarfında Düyun-u Umumiye Sandığına teslim olunmak ve bu müddet zarfında mahsulat, anbarlarından kaldırmayıp, dellaliye ve mesarîf-i saire dahi müşteriye ait olmak şerait-i umumiyesiyle muvakkâ müzayedeye va'z edildiği kaza-ı mekur kaymakamına, Aydın Vilayetine bildirilmesi ve muahheren 21 Kanun-u sani tarihiyle kaza-ı mezkur aşar idaresi tarafından kaymakamlığa verilen tezkere üzerine Bergama ambarında mevcut 12130 ve Ilıca (Turanlı-Göçbeyli) da 21000 kıyye pamuk kozasının 1 kuruş 12 ve Çandarlı! da 274, Kiliseköyünde (Zeytinadağ) 1057, Dikili'de 178 kıyye pamuk kozası 1 kuruş 12 mecdiye, Poyracık' ta mevcut 44250 kıyye 1 kuruş 17, Ilıca'da (Turanlı) 530 kıyye ham pamuğu 2 kuruş, Poyracık' da 10060 kıyye ham pamuğu 2 kuruş 10 para pey altına alınarak haddelettiği bulduğu halde karardeleri istizam edilmek üzere oradaki fabrikacılara ilan keyfiyetiyle vereceğinden kamunun iş'arı zımmında vilayet-i mezkure ile Kırkağaç Kaymakamlığına 21 Kanun-u sani 319 tarihinde vaki olan tebligat üzerine vilayet-i mezkureden olan telgrafatın da Poyracık ve Ilıca ambarlarının 31000 kıyye pamuk kozası 20 kanun-u sani 319 tarihinde İzmir maliyesi tarafından 67083 kıyye ham pamuğu dahi 90 para fiyat ile pey altına aldığı cevaben iş'ar olmuştur.

İş bu telgrafatın aşar idaresinden yazılmış 21 kanun-u sani 319 tarihli derkenarda ahiren vukubulan idhalat ile mezkur anbarlardaki kozanın miktarı 85500 vee

hanı pamuğun miktarı 10800 kûsur kıyyeye baliğ olup mahgalli talibi tarafından umumun kıyyesine 5 para zam ile 65 ve pamukların kıyyesi 100 paraya iblağ olunduğu maharer olmasıyla keyfiyet bu vechile kaza-ı mezkur kaymakamlığına 21 kanun-u sani tarihinde vilayeti-i mezkure beyan ve izbar kılınmıştır.

İş bu telgrafatımızın vilayete keşidesine gelen aşar memurluğu tarafından Tire Kaymakamlığına verilen 21 kanun-u sani tarihli tezkerede kanun-u saninin 24. cumartesi günü karardade çekilen ve çekilmediği suretle Tire, Kınık, Bergama, Poyracık, Ayazmend (Altınova), Dikili, Ilıca ham pamuklarının bir kıyyesini 2 kuruş 20 paraya ve yine Bergama, Poyracık, Ilıca, Ayazmend, Dikili, Çandarlı, Kiliseköy arıbarlarındaki pamuk kozalarının bir kıyyesini 1 kuruş 25 paraya iblağ etmek üzere Bergama tücarından Cuvan Morukyan Efendi' nin bu babtaki meza-ı kaimelerine pey va'z ve imza eylediği şart-ı mezkur ile mumaileyh tarafından teklif olunan bedelin rayiç'i hazırta muvafık halde karardade keşide edilip ayrılmasının ve vilayetine istizanı lazım geleceği gösterilmiş ve iş bu tegratnameye meclis-i idare-i kazadan yazılan 21 kanun-u sani tarihli derkenarda dahi keyfiyetin evvelce vilayete izbar oduğundan mezkur tezkerenin hıfzına verilmiştir.

Mukaddemen vilayete çekilen telgrafinamede, talip mumaileyh tarafından kozalara verilmiş 65 parça ile ham pamuğa verilen 100 para dere olunduğu halde 24 kanun-u sani'de karardade çekildiği surette mütahayyir olacağına dair mahalli talibinin teklif edildiği, şerait-i hususiye aşar idaresinin derkenarında musarrah olmasından naşi kaymakamlıktan vilayete beyan kılınmış olduğu gibi aşar idaresinin ahiren verdiği müzekkerede her ne kadar şerait-i hususiye-i mezkure münderiç bulunmuş ise de bu tezkerenin de meclis-i idare-i kaza kararıyla hıfzına karar verilmiştir. Ve ahiren muhaberatın uzamasıyla zil etmesinden dolayı mumaileyh Cuvan Morukyan Efendi peşinden nükul ederek bilahare mahsulat-ı mezkureyi düne fiyatlarla satması yüzünden hazine-i celilenin 37910 kuruş zarara uğradığı müseteban olmuştur.

Tahkik memurutarafından vukubulan istifama karşı kaymakam mumaileyh tarafından zeylen yazılan tezkere-i cevabiyede Cuvan Morukyan Efendi'ye dermeyeran ettirdiği şerait-i hususiye ol vaktin rayicine nazaran meclisi idarece muvafık görülmemesinden ve fiyatın ileride de terraki etmesi mehuz bulunduğundan dolayı teklif-i vaki meclis-i idarece kabul edilerek aşar idaresine müzekkeresi hıfz edildiği ve bu sırada merkez-i vilayetçe zam vaki olması üzerine bu babda cerayan eden muhabere esnasında talip-i mumaileyh tarafından tembih olunan müddetin mürur ettiği ve rayic-i hazırta göre muamele etmesiyle mükellef bulunan meclis-i idare-i kazanın fiyatın tenzilinden dolayı husule gelen zararı tazmin zımmında mizanda bir suikast olamadığı beyan edilmiştir.

Tafsilat, mürur-u zarardan müsteban olduğu üzere Cuvan Morukyan Efendi'nin 24 kanun-u sani 319 tarihinde kararda da çekilmediği surette mütahayyir olacağına dair teklif ettiği şart-ı hususiyenin aşar idaresinin derkenarına rağmen meclis-i idarece hıfzına karar verilmişken ve karar vaki üzerine kaymakam mumaileyh Kemal Bey tarafından şart-ı mezkurun makam-ı vilayete bildirilmesinden ve muhaberatın uzamasıyla tarih-i mezkurda pamuk fiyatı kıyyesi itibarıyla 5 para tenezül etmesinden dolayı mumaileyh Cuvan Morukyan Efendi peşinden nükul ederek bilahare mahsulat-ı mezkurenin dunu fiyatla satılması yüzünden hazine-i celilenin 37900 kuruştan idrar edildiği anlaşıldığından ve böyle müzeayedeye va'z olunan aşar-ı ayniyenin her tarafa ilan olunarak geçer derecede bulunan fiyat üzerine mahalli meclis-i idaresince peyleri kesildikten sonra ve merkez vilayetten istizan edildikten sonra taliplerine çekileceği tamim, vilayet-i varidat-ı öşriyenin müzayade ve ihale ve idaresi hakkındaki talimatın elyevm mer-i olan fasl-ı kanuniyenin 58. maddesi icabatmdan olup, şu halde mezkur şart-ı hukukiyenin vilayete bildirilmesi muhalif usul ve şekayet ettirdiğinden zarar vaki takibi

zımında ol vakit meclis-i idare-i kaza heyeti meyanında bulunan zevat hakkında alelusul takibat-ı kanuniye ibkası lazım geleceği beyanıyla muktezasının takibi ve ibkayı münavvıt rey-i sanisini cenabı nusretpenahileridir.

Ol babda emir ve ferman hazret-i menlehül emrindir.

BELGE 4:

Huzur-u Alie-i Sadaretpenahiye Dahilye Mektub-ı Kalemi Hareket Ordusu Kumandanlığına

Bergama Kaymakam-ı sabıkı olup teşebbüsata irtica etmesinden dolayı mevkuf bulunan Kemal Bey'in vazifesine taalluk eden seyyiatından dolayı vilayetçe icra olunup irsaliye kılman evrak-ı tahkikiyenin ikmalı zımında tertip olunan tevkif varakası mucibince mumaileyhin tarafına ita edildiği cevapları havi varaka mezkur kumandanlığına canib-i bittezkere gönderilmekle şuray-ı devlete liecli't tevdii mezkur evrak-ı tahkikiye ile birlikte leffen takdim kılman icray--ı icab-ı mezkur re'y-i sa'y sadaretpenahileridir.

BELGE 5:

Dahiliye Nezareti Celilesi Canib-i Alisine

Aydın Vilayeti Mektup Kalemi 297

Marusa-i çakerleridir.

Bergama Kazası Kaymakamı Kemal Bey hakkında icra kılınan tahkikatı havi gönderilen evrak meyanında mumaileyhin kaza-i mezkurun pamuk ve koza mahsulünden dolayı hukuk-u hazinenin zayıatına sebebiyet vermiş olması maddesinin dahil olup olmadığının iş'arı ve dahil değilse bu babda dahi alelusul tahkikat icrasıyla evrakının irsali hakkında Maliye Nezaret-i Aliyesine tevdi kılman evrakın leffiyle şeref varid olan 17 Haziran 325 tarih ve 345 numaralı tahriratı aliye-i cenab-ı nezaretpenahiyeri muhasebat-ı Vilayete led'el havale, mumaileyh hakkında evelce hususat-ı mülkiyeden dolayı Foça teyn Kaymakamı Haydar Bey marifetiyle tahkikat icra ettirildiği sırada kaza-ı mezkurun 1319 senesi emval-i öşüriyesinden olan pamuk kozalarının nakite tahvilinde vukua getirilen zayıat meselesi evrak-ı mezkure delaletiyle de malum olduğu veçhile mumaileyh Haydar Bey tarafından tahkik olunmuş ve hatta tahrirat-ı aliye-i asifanelerinde mumaileyh Kemal Bey hakkında vilayete gönderildiği beyan buyrulan evrak-ı tahkikiye irticai meselesine dair olup buna dair icra ettirilen tahkikat sırasında mevzubahis olan pamuk kozası meselesi tekrar tahkik edilmiş olduğu ve evrak-ı tahkikiye-i mezkure muhteviyatı kafi görülmediği takdirde mumaileyh münfasilen Bergama'dan mubaadet etmiş olmasına binaen bu babda yeniden icrası işlar buyrulan tahkikata imkan olmadığı baderkenar ifade olunarak mezkur evrak leffen ve iadeten takdim kılınmış olmağla ol babda emr-ü ferman hazret-i mişarünlehül emrindir,

12 Haziran 327-16 Temmuz 325

Aydın Valisi Muhammed Kasım bin Süleyman

BELGE 6:

Dahiliye Nezareti Celilesine
Maliye Nezareti Varidat-ı Umumiye Müdriyeti

Bergama Kaymakamı Sabıkı Kemal Bey Hakkında.

17 Kanun-u evvel 325 tarihli ve 2728 numaralı tezkere-i aliya-i nezaretpenahilerine cevaptır.

Bergama Kazası Kaymakamı sabıkı Kemal Bey hakkında pamuk ve koza meselesinden dolayı ta'mik-i tahkikata mehal olmadığı iş'ar buyuraluyorsa da mumaileyh ile ol vakit meclis-i idare-i kaza heyetinin muhalif-i nizam hareketinden naşı hazinenin 37900 kuruş zarar dide olduğu ve haklarında takibat-ı kanuniye ifası lazım geleceği bitetik tebeyyün etmiş ve esbab-ı mucibesini havi mutalaa-ı kaimenin sureti leffen irsal kılınmış olmağla munderacatına nazaran iktizasının ifa ve neticesinin inba buyrulması temennisiyle arz-ı takdim olunur efendim.

26 Rebiü'l-evvel 328-25 Mart 326 Maliye Nezareti
namına Müsteşar.

BELGE 7:

Dahiliye Nezareti Muhaberat-ı Umimiye Dairesi

Tarih-i tesvid
28 Mart 326

şübe-537

Evrak No-155

Maliye Nezareti Celilesine Bergama Kaymakamı-ı sabıkı
Kemal Bey Hakkında.

Varidat-ı Umumiye müdüriyeti ifadesiyle varid olan 25 Mart 326 tarihli teskara-i aliyelerine cevaptır:

Pamuk ve koza mahsülünden dolayı hukuk-u hazinenin ziyanına sebep verdiği iddia olunan Bergama Kaymakam-ı Sabıkı Kemal Bey hakkında mukaddem vilayetce alelusul icra kılınan tahkikat neticesini havi mahalline göndermiş evrak, Şuray-ı Devletce tetkik edilmek üzere 25 Haziran 325 tarih ve 1597 numaralı tezkere ile makam-ı sirka sedaratpenahiye takdim kılınmasına nazaran bu babda yeniden tahkikat ifasına luzum görülmemesine ve keyfiyetin Şuray-ı müşarun ileyheden takibi münavvıt re'i ali nezaretpenahileri bozmuştur, efendim.

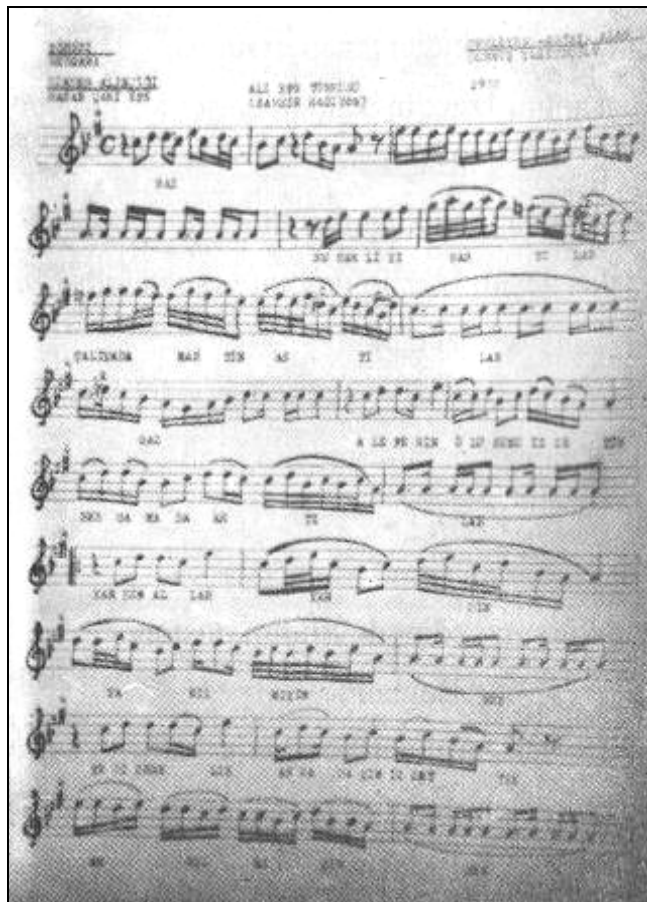
Bitetik. 46

ALİ EFE TÜRKÜSÜ
(Sargın Habibem)

Yöresi: Bergama

Derleyen Notaya Alan: Durmuş Yazıcıoğlu

Kimden Alındığı: Hasan Çakı Efe

ALİ EFE TÜRKÜSÜ

Sucahlıyı bastılar alıyada martin astılar
Ali Efenin ölüsünü ızzetim Bergama' ya astılar

Yandım Allah yandım yanılmışım ben
Yedi senelik arkadaşım İzzet'ten ayrılmışım ben

Sucahlının alt yanında inden aman evim var Alıverin martinimi İzzetim senden
başka kimim var

Bağlantı

Sucahlının ortasında halli aman yayılır Halı değil kızkardeşim İzzetimin kanı yere
yayılır

Bağlantı

Kurşun döktüm tümseğe aldırmadım kimseye Yedi sene dağda gezdim
ldrmedim kimseye

Bağlantı

Sucahlının alt yanından şilindim geçtim Sol yanımdan kurşun yedim
devrildim düştüm

Bağlantı

Sucahlının eşmeleri harıl harıl harleyor Annem ile kızkardeşim İzzetim merak
etmiş aęleyor

Bağlantı

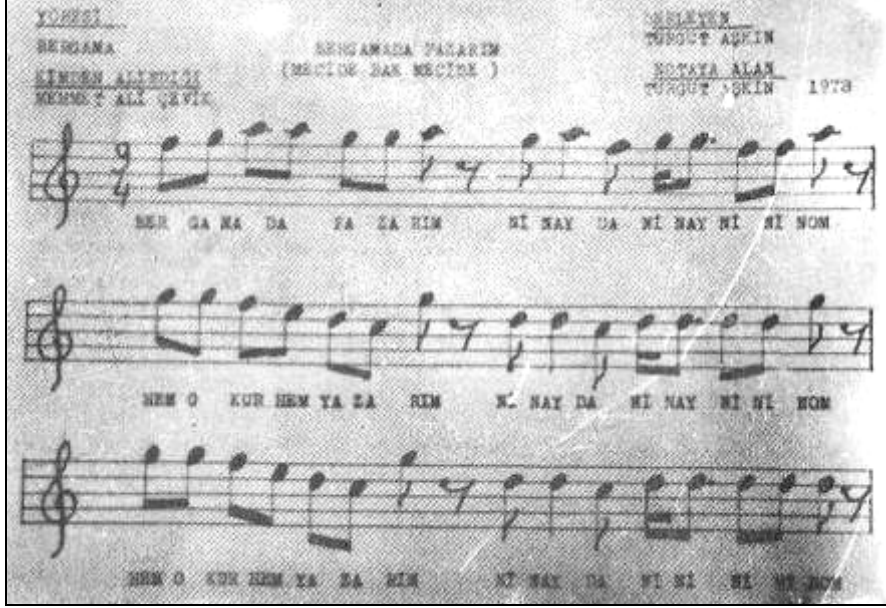
Bergamanın hanları yeşil boya camları Ali Efe' yi öldürmüşler nasıl
dayanmış canları

BERGAMA'DA PAZARIM (Macide Bak Macide)

Yöresi: Bergama.

Derleyen ve Notaya Alan: Turgut Aşkın

Kimden Alındığı: Mehmet Ali Çevik

CEZVENİN SAPI YEŞİL
İÇİNDE KAHVE PİŞİR
YAR ELİNDEN GİDİYOR
AKLIN BAŞINA DEVŞİR

MECİDE BAK MECİDE
ÇALTI DÜŞMÜŞ GEÇİDE
TÜRKÜYÜ SATIN ALDIM
ALTIBUÇUK MECİDE

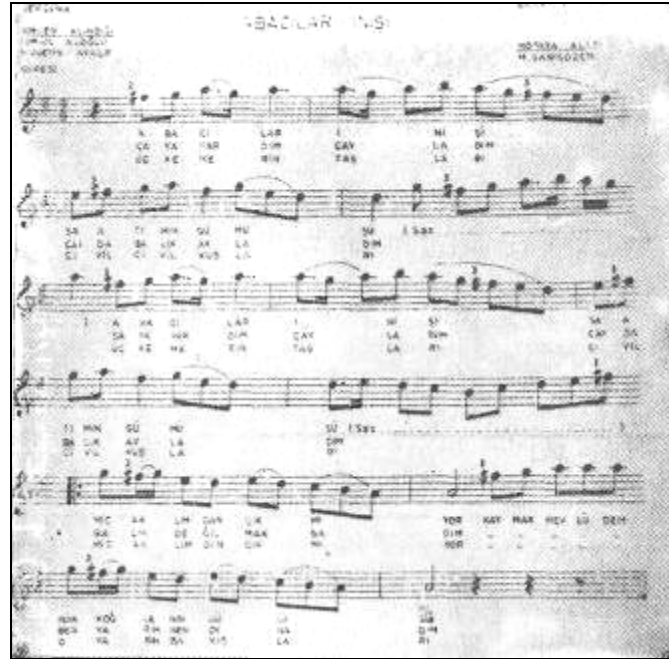
KOCA ÇAMIN KOLLARI GEYİKLİNİN
MALLARI GÜZELLERİ GÖRÜNCE
KALDIR YARİM KOLLARI

ABACILAR İNİŞİ

Yöresi: Bergama

Derleyen ve Notaya Alan: M. Sarısözen

Kimden Alındığı: İsmail Aloğlu

ABACILAR İNİŞİ

SAATİMİN GÜMÜŞÜ

HİÇ AKLIMDAN ÇIKMIYOR (Kaymak Mevlüdem)

HAKOĞLANIN GÜLÜŞÜ

ÇAYA VARDI ÇAYLADIM

ÇAYDA BALIK AVLADIM

BAKIR DEĞİL MAKSADIM (Kaymak Mevlüdem)

BEN YARIMNEN OYNADIM

ÜÇKEMERİN TAŞLARI

CIVIL CIVIL KUŞLARI

HİÇ AKLIMDAN ÇIKMIYOR (Kaymak Mevlüdem)

O YARIN BAKIŞLARI

AK ÇEŞMENİN TAŞLARI

Yöresi : Bergama.

Derleyen ve Notaya Alan: Durmuş Yazıcıoğlu

Kimden Alındığı: Hasan Çakı Efe

VARDIM ÇEŞME BAŞINA BAYGIN HABBEM YAZI YAZDIM DAŞINA
KIZLAR GELSN OKUSUN BAYGIN HABBEM AKIL KOYSUN BAŞINA

YOLA ÇIKMA BAŞ AÇIK BAYGIN HABBEM ARPALAR KARA KILÇIK
EĞER GÖNLÜN VAR SE BAYGIN HABBEM AL BOHÇANI YOLA ÇIK

BERGAMA EVLERİ

****Özgül DOĞDU**

Toplumların çekirdeği olan aileyi, barındıran, koruyan eğitimini sağlayan bir mekan olarak ev öncelikle Sanat Tarihi'ni, Tarih ve Mimarlık olmak üzere pek çok bilim dalının ilgilendiği önemli bir alandır. Bu alanda son yıllarda Türk ev mimarisi ile ilgili değişik amaçlı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu nedenle Anadolu Türk Evi' nin oluşumu ve gelişimi hakkında tam bilgiye sahip olamıyoruz.

Ben bu çalışmamda, diğer bölgelerdeki evlere göre Bergama evlerinde görülen benzerlik ve farklılıkları araştırmaya çalıştım. Bu araştırma sırasında şehir merkezi üzerinde bulunan ve benim de üzerinde çalışma yaptığım evlerin iç mekan düzenleri, süsleme unsurları başta olmak üzere mimari özelliklerinin bütünü derlenmesine çalıştım.

Bu konuyla ilgilenmeye 1985- 1986 yıllarında başladım. Bergama evleri ile ilgili bugüne kadar çok az inceleme yapılmıştır. Araştırmam sırasında elimde yazılı hiçbir kaynak yoktu. Yalnız Bergama Müzesinde edindiğim T.C. Kültür Bakanlığı K.T.V.K.Kurulu tarafından yayınlanan İzmir İli, Bergama İlçe merkezinden 2863 sayılı Yasa gereğince korunması gereken taşınmaz kültür varlıklarına ait listeden beni ilgilendiren konuların listesindeki evleri tek tek dolaşıp, inceledim. Bu evlerin büyük çoğunluğu eski olmakla birlikte çok sayıda onarım geçirdiği için gerçek görünümünü yitirdiyse de bazı bölümleri hala ilk günkü gibi korunmaya çalışılmıştır. Araştırma sırasında benden yardımlarını esirgemeyen Bergama Lisesi Sanat Tarihi Öğretmeni Sayın Ayşe Kahyalar(uslu) a huzurunuzda teşekkürü bir borç bilirim.

EV ve İNSAN

EV: Yalnız bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış yapı-bir kimsenin ya da ailenin içinde yaşadığı yer, konut-içinde bir iş görülen ya da kimi zaman belirli bir amaçla kullanılan yer- aile anlamlarına gelir.

Ev insanın fizyolojik, sosyolojik, estetik ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı bir yapıdır. İnsanoğlu yüzyıllardan bu yana sürekli olarak yaşadığı fiziksel çevreyi değiştirmekte, evini de sahip olduğu çevre ve kültür ortamına uydurmaktadır. Yapılan kazı ve araştırmalar insanın ilk mimari faaliyet olarak kendisine ev yapmaya giriştiğini ortaya koymuştur. Yontma Taş Çağı'nda başlayan bu gelişme kerpicin kullanılması ile büyük köy yerleşimlerinin kullanılmasına yol açmıştır. Tunç Çağı'nda büyük kentler kurup devletler ortaya çıkarken buna paralel olarak ev mimarisi de gelişmiş ve bazı ev planları yaygınlaşmıştır.

Tarihi çağlardan sonra her bölgede iklim ve malzeme şartlarına bağlı olarak belirli ev tipleri ortaya çıkmıştır. Konaklar,saraylar inşa edilmiştir. 20. yy başlarında beton demir gibi malzemelerin kullanılışı ve makinalaşma başlayınca eski geleneksel mimari terk edilmeye başlanmıştır.

TÜRK EVLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Türk Evleri Ve Yapılarına Tesir Eden Genel Faktörler

Türk evi Osmanlı Devletinin sınırları içinde Anadolu ve Rumeli bölgelerinde yerleşmiş ve kendi özellikleriyle meydana gelmiş bir ev tipidir. Bu gün mevcut olan Türk Evleri iki yüz elli, üç yüz senelik bir tarihe sahiptir.

Evlerin çoğu kargir gibi sağlam malzemeden yapılmadığından zamanla aşınımına uğramış, yıkılmış ve yanmıştır. Evlerin hepsinde yapıitibarı ile aynı esasa bağlanan çeşitler görülmektedir.

Anadolu evleri bölgelere göre **sınıflandırılabilir**. Yapı tekniğine göre şöyle bir ayırım yapılabilir.

1. Orta Anadolu Evleri :Zemlik veya damlık denilientoprak altı evleri.
2. Kuzey Anadolu Evleri: Ağaç kütüklerinden yapılan ve çantı denilen evler.
3. Doğu Anadolu Evleri: Kerpiçten yapılan evler.
4. Güney Anadolu Evleri: Ahşap çantı arasına kerpiçten doldurma suretiyle ve hımış denilen evler.
5. Güney Anadolu Evleri: DOLMA DENİLEN EVLER?
6. Batı Anadolu Evleri: Sırf ahşap olarak kereste ve tahtadan yapılan evler.
7. Rumeli Evleri: Taştan ve tuğladan yapılan kargir evler.

8. İstanbul ve Çevresi Evleri:?

Bundan başka her şehirdeki evler arasında da bazı plan ve yapı değişiklikleri vardır. Hatta geleneklere aykırı olarak yapılan evler de görülür.

Bir evin yapısını incelemek için o evin bulunduğu yerdeki faktörleri araştırmak gerekir. Bu faktörleri ve ev yapısına etkilerini şöyle sıralayabiliriz: Din, Gelenekler, Çevre, Kültür ve Sosyal Hayat

TÜRK EVLERİ PLAN TİPİ VE DÜZENLENMESİ

Birbirinden kilometrelerce uzakta ve değişik şartlar altındaki evlerde bile ana hatları bakımından planın aynı olduğu göze çarpar. Buna evleri birbirine bağlayan unsur plandır.

Türk evleri genellikle tek katlıdır. Tal katları olmasına rağmen esas kat tektir. Bu kat mutlaka en üsttedir. Bu kat fazla ı ışık, hava, güneş vermek isteği ile mümkün olduğu kadar zeminden yüksek tutulmuştur. Zemin kat depo samanlık ve ahır olarak kullanılır. Evlerin sokak cephesinde bu katın pencereleri yoktur. Üst katta da az pencere bulunur. Bu da Türklerin evlerin dışarı bakışları nedeniyledir. Çoğu evlerde zemin kat ile esas kat arasında asma kat vardır. Anadolu evlerinin çoğunda bu kat kışık katıdır.

Üst kata ya avludan, ya da doğrudan doğruya evin altından bir merdivenle çıkılır. Bu merdiven avluya bakan önü açık bir sofaya çıkar. Bu sofaya " sergah, hanay, çardak, yazlık, hayat ve divanhane " gibi çeşitli isimler verilir. Odalar bu sofanın etrafındadır. Sofalar civar evlerden görünmeyecek şekilde yapılır. Sofanın açık tarafına konan kafeslerin dışarıya taşkın kısımlarına köşk denir.

Türk evlerinde odalar kullanımlarına göre yemek odası, oturma odası, yatak odası, misafir odası gibi kısımlara ayrılmıştır. Her oda hem oturma, hem yemek, hem de yatakodası olarak kullanılabilecek şekilde düzenlenmiştir. Anadolu evlerinde sokak kapıları çoğunlukla geniş ve iki katlı olup, anahtarlık demirden oymalıdır. Üzerine kapıyı çekmek için demir halkalar bulunur. Kapılar genellikle avluya açılır.

PLAN TİPLERİ

Türk evlerinin en ilgi çeken, **muhtelif** bölümlerinin birleşmesiyle meydana gelen plan kompozisyonlarıdır. Türk evi harem ve selam bölümlerinin birleşmesiyle meydana gelmiştir. Türk evlerini plan teşkili bakımından dört ana tipe ayırmak mümkündür. Her tip de kendi içinde varyasyonlar gösterir.

A. Sofasız Plan Tipi: Yan yana dizilerek bu tipi meydana getirler. Evin merkezi avludur. Anadolu' da, kuzey ve doğu bölgelerinde bu tipe çok rastlanır.

B. Dış Sofalı Plan Tipi: Oda sıraları bir sofa vasıtasıyla birbirine bağlanır.

C. İç Sofalı Plan Tipi: Sofanın iki yanı oda sıralı ile çevrilidir.

D. Orta Sofalı Plan Tipi: Sofa evin merkezidir. Dört tarafı oda sıraları ile çevrilidir. Bu tip daha ziyade İstanbul' da uygulanmıştır.

PLAN ELEMANLARI AÇISINDAN EVLER.

Plan tipleri açısından Bergama evlerini ele aldığımızda bunlar: Odalar, Sofalar, Mutfak, Merdiven, ve Dönme Dolaplardır.

Bir Bergama evinin önünde durup dış cephesini inceledikten sonra kapı dikkatimizi çeker.(bir evin ilk dikkat çeken yeri kapısıdır.) Kapı genellikle ahşaptır.(Hacı Mustafa Ağa Konağında olduğu gibi) Bu kapılar bazende demirdir (Ertuğrul Mah.Eski Belediye Cad. No:7-9 da olduğu gibi.) Kapılar genellikle çift kanatlıdır. Bu kanatlardan yalnızca biri her zaman kullanılır, diğeri gerektiği zaman açılır. Kapıdan sonra taşlık adı verilen giriş mekanı dikkatimizi çeker. Burası diğeri kata çıkan merdiven, mutfak, genellikle arkada olan bahçeye geçiş ve bodruma giriş, ayrıca mutfaka yakın korunaklı bir kış odasının çevrelediği bir sofadır.

Mutfakta genellikle bir ocak, bazen duvar içine doğru, bazen de normal dolaplar bulunur. Bunların bazı bölümleri camlı, (bu bölümlere "sırça kaplar" diye adlandırılan kırılacak eşya konulmuştur.) Diğeri kapalı bölümlere de kışlık yiyecekler, yağ, çeşitli mutfak eşyaları ve bazı kullanım araçları konularak değerlendirilirdi. Mutfaktan ayrıca bahçeye de kapı vardır.

Pencereler dıştan ahşap veya demir pancur (kepenk) larla sonlandırılır. Bu kepenklerin asıl görevi Bergama' da kışın çok sert esen rüzgarlar nedeniyle evin ısı kaybını önlemektir. Ayrıca kepenkler kapatıldığında evin içine loş ve mistik bir hava kazandırılır.

Konaklarda çok kişi için yemek yapılması gerektiğinden mutfaklar daha geniştir. Bu mutfaklar bazen evin bir odası gibi bazen de konağa bitişik sundurma çatıyla örtülü yerlerdir. Mutfaklarda ayrıca dönme dolap denilen bir düzenek vardır. Evlerdeki gusulhanelerin yerini konaklarda bahçede bulunan hamamlar almıştır.

ÜST ÖRTÜSÜ AÇISINDAN EVLER

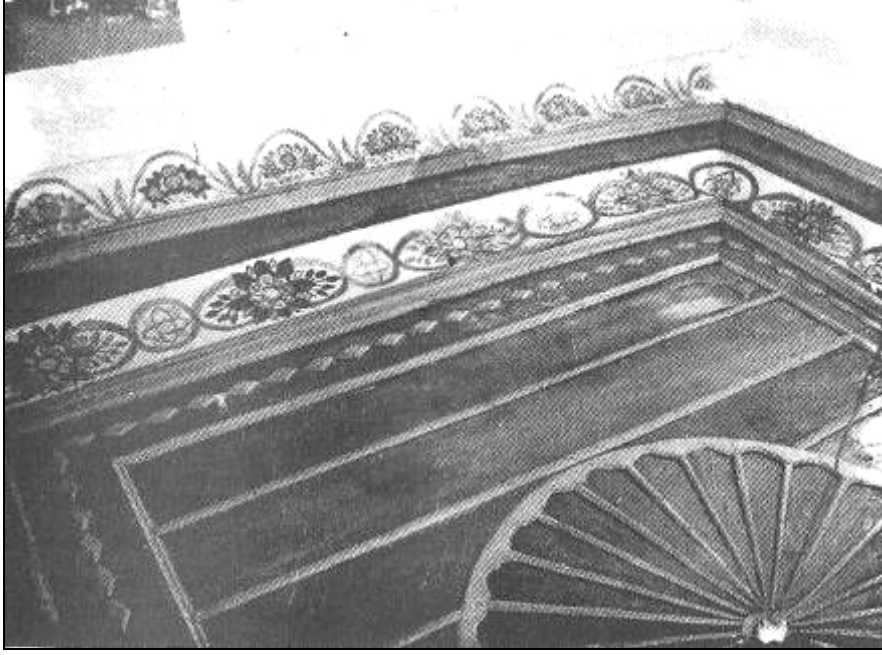
Bergama'da geleneksel olarak ve iklime uygun olarak evlerin üzerine çatı yapılmıştır. Bu çatılar kırma çatı sundurma çatı ve pramidal çatı şeklindedir. Bu çatılardan halkın yerli tip dedikleri tek oluktan ibaret kiremit kullanılır. Ayrıca onarım görmüş yapılarda yine halkın avrupa tipi dedikleri daha dayanıklı olan kiremit

kullanılmaktadır.

EVLERDE KULLANILAN DİĞER UNSURLAR

Evlerin değişik yerlerinde değişik malzemeyle ve değişik görünümde süslemeler göze çarpar. Bu süslemeler alçı taş ahşap, cam, tuğla gibi malzemeler kullanılarak meydana getirilmiştir. Bu süslemelere değişik yerlerde rastlanır. Tavanlar bazen tamamen bazen bordür halinde, bazen de göbek olarak bezenmiştir. Bunlar ahşap ve alçıdan olabilir.

Gezip gördüğüm evlerde dikkat çeken nitelikteki bir kullanım ve süsleme unsuru da halk değimiyle kandillik gaz veya yağ ile aydınlanmayı sağlayan lambayı koymaya yarayacak genişlikte duvara bitişik unsurdur. Bunların altı bazen bir mukarnas (bir süsleme türü) dizisi ile bazende bir hayvan figürü ile desteklenmektedir. Örneğin: Kartal figürünün üzerinde olan bir lambalığı kurtuluş mah. Turgut sok. no:34 de görebiliriz. Bu lambalıkların bitkisel desenle bezenmiş olanları da mevcuttur. (Barbaros Mah, Bankalar Cad.N:34 de) olduğu gibi bu platik unsurlar giderek malzeme ve biçim açısından değişime uğramıştır. Özellikle köy evlerinde kullanılan ahşaptan taşınabilir lamba kaideleri yapılmış ve kullanılmıştır.

TÜRK EVLERİNDE SÜSLEME

Türk mimarları evin bütün süsleme zenginliğini içinde meydana getirmişlerdir. Evlerin dışı gayet sade ve basittir. Evlerin süslenen kısımları tavanlar, kapılar, yüklük ve pencere kanatları gibi tahta kısımlarla ocakların alçı yaşmaklarına yapılan kabartmalar ve kafa pencerelerinin nakışlarıdır. Tavanlarda tahtaların aralıklarını kapamak için ince çubuklarla geometrik şekiller yapılmıştır. Göbeksiz tavanlar da orta kısım çubuklarla karelere ayrılmıştır. Bazılarında da kenar gayet güzel su halinde işlenmiştir. Türk evlerinde en çok önem verilen yer tavanlardır.

Dış kapılar basit ve sadedir. Kanatların üstü iri başlı demir çivilerle süslemeli demir aynalık ve kulplarla süslenmiştir. Dahili kapılar ise tek kanatlı olup muhtelif aynalardan meydana gelmiştir.

Dolaplar genellikle oda kapısının bulunduğu duvardadır. Bu duvar tamamen dolap ve hücrelerden meydana gelmiştir. Dolap kapakları üzerindeki nakışlar da çok itina edilerek meydana getirilir. Kafa pencereleri geometrik şekilde düzenlenmiştir. Duvarlar ise düz açık rente ve sade, süslemesiz olarak bırakılmıştır. Yalnız her evin en büyük ve en süslü olan bir baş odası vardır. Odaların bahçeye ve sokağa bakan tarafında pencereler sıralanmıştır. Odanın iç duvarında yerden 1,5-2m yükseklikte terk denilen raflar bulunur. Çoğu evlerin pencereleri önünde yerden biraz yüksek olarak yapılan ve eni 75-100cm arasında bulunan uzun sabit sedirler vardır. Odaya girişte döşemede alçak olan seki altı veya safnal denilen hizmetçilerin bekleme mahalleri olan yerler vardır. Buraya bazı bölgelerde papuçların çıkarılmasına mahsus bir yer anlamına gelen pabuçluk ismi verilmiştir. Kapıdan girince odanın enince dolaplar hücreler ve yüklükler bulunur. Bunların kapakları nakışlar ve oymalarla süslenmiştir. Odaların bazılarında dolap şeklinde zemini tuğla veya çinko döşemeli gusulhane tabir edilen banyo bulunur. Bazı bölgelerde üst katın odaları sokağa doğru cumba şeklide çıkıntılı olarak yapılmıştır. Odaların bazılarında duvarlardan birine bitişik bir ocak vardır.

Bunların alçıdan yapılan yaşmaklan oyma ve kabartma olarak süslenir Ocağın iki yanında zeminden biraz yüksek sekiler vardır; sekilerin üstünde duvara el yetiyecek yükseklikte tembel deliği hücreleri yapılmıştır. Oda pencereleri biri aşağıda biri bunların üstünde olmak üzere iki sıralıdır. Yukarıdaki pencereler alçıdan nakışlı olarak yapılmıştır. Bu pencerelere kafa pencereleri denir. Buradan gelen ışık tavan süslemesini aydınlatığı gibi, odaya bir zenginlik ve ferahlık verir. Anadolu evlerinde sokak kapıları çoğunlukla geniş ve iki kanatlıdır, genellikle avluya açılır

XIX. YÜZYIL'DA BERGAMA'DA SİVİL MİMARİ

Harputlu Hacı Mustafa Ağa Konağı:

İnkılap Mah. Harputlu cad.no 28-28a Harputlu Mescidinin karşısındadır.

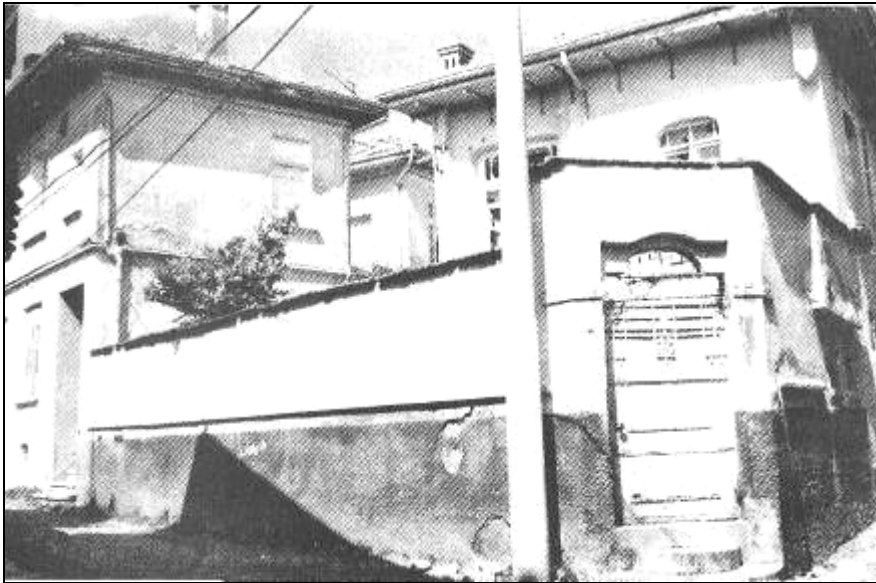
Rivayete göre Hacı Mustafa Ağa, Bergama'ya Harput'tan gelmiştir. Gelirken

beraberinde bir torba altın getirmiştir. Konağın bugün bulunduğu arazi o zaman **bir zeytinlikmiş**. Kesin olmamakla birlikte Hacı Mustafa Ağa'nın önce evi yaptırdığını, bundan yirmi yıl sonra Harputlu Mescidinin yapıldığı söylenir. Mescidin XIX.yy'ın başında yapıldığı biliniyor fakat kesin tarih verilemiyor. Konağın yapımından sonra birde Dikili İlçesi yakınlarında Demirci Boğazı mevkiinde bir çiftlik almıştır. Bu güne değin konakta Hacı Mustafa Ağa'dan sonra Ahmet ve Ömer Ağalar yaşamıştır. Konak Ömer Ağa'nın eşi Vahide hanım tarafında onarılarak kullanıma uygun bir hale getirilmiştir.

Konak oldukça büyük bir bahçe içerisinde. Giriş çift kanatlı ahşap bir kapıdır. Avludaki selamlık oldukça büyüktür. Konak çok yakın bir tarihte bir avluyla çevrilmiştir. Konak ilk bakışta dıştan oldukça simetrik bir görünüme sahiptir. Konağın hemen önünde sekizgen biçimli bir havuz yeralır. Bu havuz batıda bulunan ön odanın önündedir. Avludaki selamlık bölümünün bugün yalnızca temelleri görülebilir. Şimdiye kadar edindiğim bu bilgileri bana veren bayan Hacer Hanım'a teşekkürleri bir borç bilirim.

Şerif Evcimen Evi:

Atmaca Mah. İncirli Mescit Sok. No: 71-72 tür. Bu evde bugün Şerif Evcimen oturmaktadır. Ev oldukça eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Atmaca mah. ile İncirli Mescit Sok kesiştiği köşede bulunmaktadır. Yapı dıştan çok sadedir. Binanın tüm dış duvarları moloz taşla inşa edilmiştir. Yapının kuzey cephesi çok sadedir. Herhangi bir özelliği olmayan 150cm genişliğinde dört tane dikdörtgen penceresi vardır. Bunun dışında hiç bir hareket yoktur. Batı duvarı sokağa uydurulmaya çalışıldığı için düzgün değildir. Bu duvar I. kat hizasına kadar devanı eder. II. kat ise iç taraftan çekilen başka bir duvar üzerine inşa edilmiştir Bu duvarla dış duvar arasında kalan bu düzgün olmayan mesafe banyo ve mutfak olarak değerlendirilmiştir.

Bu duvar üzerinde bir çeşme mevcuttur. Bu çeşme büyük bir ihtimalle yapıyla birlikte yapılmış olmalıdır. Bu çeşme üzerinde birde kitabe mevcuttur. Baştaki

tarihin dışında hiçbir şey okunamıyor. Tarihte kesin olarak okunamıyor. Çünkü üzerinde oldukça yoğun bir boya mevcut. (-) Tariher kesin olmamakla beraber yapının yapılış tarihini yaklaşık olarak **verir**. Aynı cephe **üzerinde** bir tane ufak üzerinde düz atkıtası ve basık kemer bulunan ulak bir kapı ve hemen yanında da oldukça büyük yuvarlak kemerli bir giriş aralığı mevcuttur. Bu kapının kilit taşı üzerine Cumhuriyet Dönemi' nde bir ay yıldız bezemesi yapılmıştır. Bu aralığı örten kapı orjinal değildir. Yan taraftaki küçük kapı bugün kullanılmıyor, tuğlayla kapatılmıştır. Büyük kapı ise evin bahçesi içerisine sonradan yapılan ve bugün içerisinde bir başka ailenin yaşadığı ev nedeniyle tam ortadan bir duvar ile bölünmüş ve iki ayrı kapı açıklığı oluşturulmuştur. Bu nedenle evin 72-74 olmak üzere iki kapı numarası mevcuttur. Evin bulunduğu bahçeye girdiğimizde güneydoğu cephesinin Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde yapılmış bu evin klasik gömmüşünün o ağır havası ile karşılaşmak mümkündür. Bu evi dış sofalı plan tipine örnek gösterebiliriz. I. katı dışta bulunan sofasını önü korkuluklar ve ahşaptan kare kesitli direklerle desteklenmiştir. Üst katı ise ahşaptan yapılan düz korkuluklar onların üzerinde ise çıtalardan oluşturulmuş kafesler leve line kare kesitli direklerle taşınır. Bu direkler üzerinde yuvarlak kemerler yapılmıştır. Yapının doğu cephesi ise başka bir eve bitişik olduğu için kesme taşla örülmüştür ve hiçbir açıklık yoktur. Ev plan bakımından iki katta da aynı plan özelliğini gösterir. Doğuda ve batıda birer oda ve ortada sandık odası diye bilmen küçük oda ve tüm odaların ön tarafı boyunca devam eden sofadan oluşur.

Alt kattaki odalar oldukça sadedir. Giriş kapılan iki kanatlıdır. Batudaki odada girişin hemen yanında üç kanatlı bir dolap mevcuttur. Bu dolap kapının arkasında kalır. Odanın kuzey cephesine açılan bir penceresi ve sofaya açılan iki penceresi vardır. Ortadaki sandık odası oldukça küçüktür. Odanın yarıya kadar olan kısmı ilk önceleri dolap iken bugün kaldırılmıştır. Bu oda oldukça karanlıktır çünkü sofaya bakan ufak bir pencere dışında açıklığı yoktur. I. kattaki odaları tabanı toprak zemin iken bugün beton dökülmüştür. Tavanları ahşaptır. Alt kat sofa tabam ve tavanı da ahşaptır.

Üst kata üç basamaklı taş bir merdivenle bir sahanlığa oradan ikinci kata oldukça dik ahşap merdivenle çıkılır. Bu sofanın tabanı ve tavanı ahşaptır. Tavanın ortasında çıtalarla bir göbek oluşturulmuştur. Bu göbek çarkıfelek diye bilinen bir örnektir. Üst kat odaları da tıpkı alt kat odaları gibi sofaya doksan derecelik açı yapacak şekilde yapılmış kapılarla açılır.

Batıdaki oda da batıya, kuzeye birer, doğuya da iki pencere açıklığı vardır. Kuzeye açılan pencerenin hemen yanında oldukça büyük bir niş vardır. Bu niş üzerinde kabartma olarak yapılmış palmet ve kıvrımdal demetiyle bezenmiştir. Bu niş bugün kullandığımız vitrin gibi çeşitli kırılacak eşya veya süs eşyaları koymaya yarıyormuş. Bu odada üç kanatlı bir dolap vardır. Bu dolabın köşesinde bir de camlı küçük bir bölme vardır. Doğü duvarına açılan iki pencerenin arasında yerden 1,5m yukarıya alçıdan bir lambalık yapılmıştır. Bu odanın tavanı ve tabanı ahşaptır. Tavanlarda kullanılan tahtaların aralarından toz girmesin diye çıtalar çakılarak değişik bir görünüm de elde edilmiştir.

Evin en görkemli odası sofanın kuzeydoğu köşesindeki odadır. Bu odada kuzey cephesine açılan pencere ve yine bu duvar üzerinde bir niş mevcuttur. Odanın sofaya da iki pencere açıklığı vardır. Yapının en güzel ve orjinal olan yeri bu odanın tavanıdır. Ahşaptan yapılan tavanın ortasında bir göbek vardır. Merkezden çıkan ışınsal bir güneş görünümündedir. Tavanın etrafında tahta alçıyla sıvanmış ve buralara kalem işi dediğimiz bezeme tekniği uygulanmıştır. Çeşitli toprak ve bitkilerden elde edilen boyalarla kalem denilen fırçalarla çizilen desenler yapılmıştır. Bu desenler çiçek demetlerinin birbirine bir örgü ile bağlanarak sürüp gider. Çoğunlukla yeşil, sarı, lacivert, turuncu renkler kullanılmıştır. Bu katdaki sandık odasında dolap mevcuttur. Yapıda ıslak mekanlar yapıdan ayrı ve

üstüste düşünölmüştür. Binanın güneydoğu köşesine sofanın ucuna açılan alt katta tuvalet, üst katta banyo sonradan eklenmiştir.

Batı cephesinde dış duvarla yapı arasında ki boşluğa yapılmış olan banyo orjinaldir. Bu banyo topraktan yapılmış bir fırınla ısıtılır ve dvride banyonun tabanındaki kanallar yardımıyla tabandan ısıtılırdı. Bu tip banyoya halk kızma banyo der. O dönemde bu banyoya yıkanmak için komşular dahi gelirlermiş. Bu banyodan hem odaya hem de mutfağa ufak birer kapı vardır. Mutfak ise bugün çok onarım görmüştür. Yapının eğimi nedeniyle birinci katın altında bir kiler mevcuttur. Bu kilere bahçe zemininden ufak bir kapı ile girilir. I. katda ise çift taraflı, basamaklı ve ortası sahanlıklı bir merdivenle çıkılır. Bu yapı malzeme plan ve süsleme açısından ve çeşmesindeki kitabe nedeniyle XVIII. yy' in sonuna tarihlenir.

Selçuk Mah. Eski Hastane Cad.26 Nolu ev:

Dr. Abdurahim Bilmer'in evidir. Yaklaşık olarak 1930-1940 yıllarında yapılmıştır.

Yapının cephesi oldukça hareketlidir. 14 pencere ve giriş kapısı vardır. Yapı düzgün kesme taşla inşa edilmiştir. Girişin solunda bir oda, ortada bir sofa , sağ tarafta dört tane oda vardır Bu odalar arasında kapılar vardır. Hepsinden birbirine geçiş vardır. Binanın kuzey-batı köşesinde bir odalık boşluğa üst kata çıkış merdiveni yerleştirilmiştir. II. katı ise daha sade planlıdır... Kuzeyde boydan boya bir salon ve dış cepheye pencerelerle açılan dört odadan ibarettir.

Bu binada da ıslak mekanlar binanın dışında düşünölmüştür. Mutfak, banyo kapıları üst merdiven için ayrılan boşluğa açılır. Binanın arkasında bir bahçesi, bahçede bir çamaşırhanesi ve odun kömür koymaya yarayan ufak mekanlar mevcuttur. Binanın ahşap süslemelerinde de bir batı etkisi sözkonusudur. Barok C ve S kıvrımları süslemede kullanılmıştır. Konağın ilk kat girişi son zamanlarda yapılmış cemaken şeklindedir. Buradan salona bir kapıdan girilir. Bu kapı tek kanatlıdır.

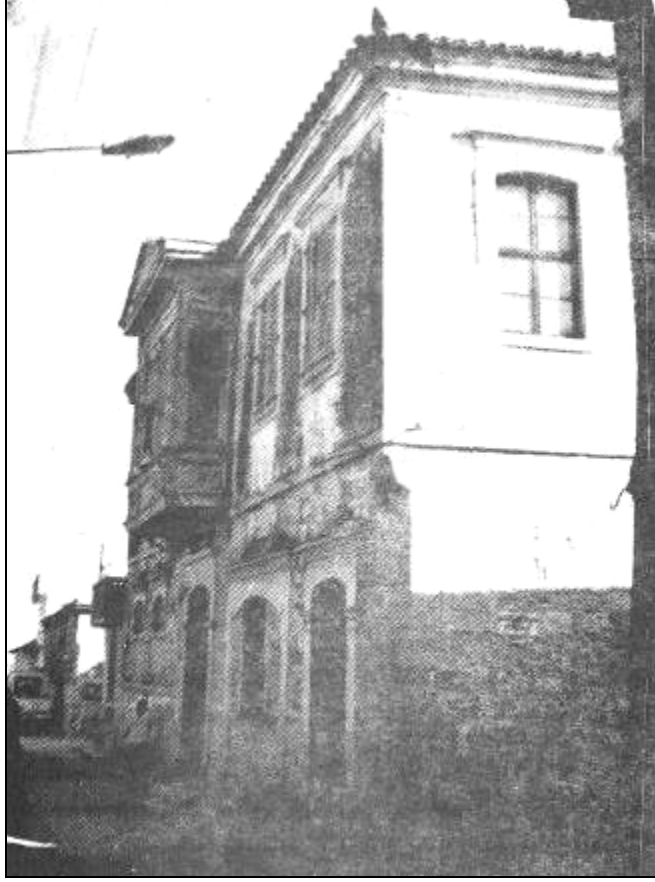
Konak bugün üç aile tarafından bölünmüş durumdadır. Bu nedenle iç mekandaki geçiş kapıları kapatılmış durumdadır. Yapının ilavelerle değiştiğini görebiliriz. Yapıdaki tüm oda kapıları salona açılmıştır. Bu odalardan sağ tarafta bulunan odanın tavanı yaklaşık 15x15 ölçülerindeki kare şeklinde ahşap çıtalarla döşenmiştir. Bugün hala tüm orjinallliğini korumaktadır. Oda içinde de duvarlardan birinde çift gözlü bir dolap Gömme yüklük) mevcuttur. Bahçeye bakan duvarında her pencere üzerinde yuvarlak biçimli, muhtemelen döneminde renkli camlardan oluşan, üç tane ışıktandırma penceresi mevcuttur. (Bu pencereler büyük bir olasılıkla tavan süslemesine bol ışık sağlayarak dekoratif bir görünüm sağlamak amacıyla yapılmış olmalıdır.) Bu pencereler bugün son onarımlarda kapatılmış durumdadır.

Hacı Rıza Evi:

Eski Hastane Cad. Atmaca Mah. Karaveliler Çıkmaızı I. nolu ve Eski Hastane cad. 27 nolu evdir.

Rivayete göre bir tüccarın oğlu olan M;ıl Müdürü Hacı Rıza Bey tarafından yaptırılmıştır. Bu binayı 30-40 yaşlarındayken inşa ettirmiştir. Ege'nin Yunan işgali sırasında 55 yaşında ölmüştür. Bu da binanın Yunan işgali(1920) sırasında yaklaşık olarak 20 yıl önceye, yani 1900 lere dayanır. Hacı Rıza Efendinin kızı Nigar Talay hanım 86 yaşında ve halen bu evde oturur.

Bu yapı 18.yy sonuna ait oldukça az çıkıntılı ve simetrik bir planı olan kapalı bir yapıdır. Bu dönemde dinin etkisiyle genellikle sofa ve bahçeye açık, fakat dışa kapalı bir plan gösterirlerdi. Yapı iki katlıdır.

Giriş kapısı düzgün kesme taştan yapılmış, bir kemer içerisine alınmış, demir doğrama orjinal bir kapıdır. Kapı üzeri baklava şeklinde ve volüt görünümünde bezenmiştir. Kapının üzerinde kemer şekline uydurulmuş yuvarlak pencereli ışıklandırma kapı ile bütünleşmiştir.

I. kat kesme taş, tuğla ve kiremit gibi malzemelerin bir arada kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Yapının doğu kesiminde zeminden oldukça yukarıda kepenklerle kapatılmış, kemerli iki küçük pencere yer alır. Kapının yan tarafında sonradan kapatılmış bir kapı, yanında da geniş bir pencere daha mevcuttur. Bu mekan yapının ilk yapıldığında dükkan veya mağaza olarak kullanıldığını gösterir. Bu katın kuzey batı köşesi tam sokağın dönüş yaptığı yer olduğu için ve sokaklar genelde dar olduğu için bu yapıda da pah yapılmıştır. 18.yy' dan itibaren, Bergama sokaklarının dar olması nedeniyle, yapılarda pahlar yapıldığı görülebilir. II. kat da, I. kat gibi, tuğla ve kireç harcıyla oluşturulmuştur. Fakat bugün bu kat düz bir sıva ile kapatılmıştır.

Yapının Eski Hastane Cad. bakan güney cephesinde dışa doğru çıkıntı yapan demir destekle taşınan bir cumbası vardır. Üzerindeki bezemeler geometrik bitkisel ve dişler şeklindedir. Çatısı kırma çatı biçimindedir ve alaturka kiremitle örtülüdür...

Yapı tam anlamıyla klasik özelliklere sahip değildir. Fakat kullanım yönünden yine klasik Türk ev mimarisine benzetilmeye çalışılmış. Alt katta genellikle ev işlerinin yürütüldüğü, üst katta oturma ve sosyal yaşam gereklerine yarayan bölümler bir araya getirilmiştir.

Bergama Pansiyon (Pension): (Akıncı Pansiyon)

Barbaros Mah. Bankalar cad. 3 nolu yapıdır. Daha önceleri ev olarak kullanılan yapı çok yakın zamanda tarihi özellikleri korumaya çalışarak, pansiyon haline getirilmiştir.

Rivayete göre 1900-1920 yılları arasında yapılmıştır. Yapının tüm malzemesi Yunanistan'dan getirilmiştir.

Bu evde dıştan bakıldığında tüm cephenin kesme taşla inşa edildiğini görebiliriz. İki katlı bir binadır. Giriş basık kemerlidir. Alt katta girişin sağında ve solunda ikişer pencere vardır. Üst katta ise giriş aralığının üzerinde bir tane ve her iki yanında ikişer tane pencere mevcuttur. Dışının sadeliğinin yanı sıra içeriye girdiğimizde çok değişik bir görünümle karşılaşırız. Bergama'daki ev mimarisiyle bağdaşmayacak bir görünüm dikkatimizi çeker. Dış kapıdan bir eyvana girilir. Bu eyvan yan duvarlar ve çokgen kaideli çokgen 4 sütunla taşınır. Kapının sağında küçük bir oda ve bitişiğinde ise üst kata çıkmaya yarayan ahşap merdiven mevcuttur.

İkinci kat alttaki oda ve 4 sütunla desteklenmektedir. Bu katta iki oda ve arasında sandık odası mevcuttur. Bu kata çıkış merdivenin üst boşluğu ahşap kirişlerle taşınan ufak bir oda halindedir. Bu oda döneminde okuma odası olarak kullanılmıştır.

Ortada bir avlu mevcuttur. Avluda elips şeklinde bir havuz ve havuzun içerisinde hala sağlam olarak kalabilmiş selsebil mevcuttur. Ayrıca avludaki eyvanın bir köşesinde birde ocak mevcuttur. Girişin tam karşısında başka bir yapı gurubu görülür. Binada ise daha çok oturmaya ve misafir kabul etmeye yarayan mekanlar bulunur. Burası da iki katlıdır. Her iki katta sofaların sağında ve solunda birer odadan oluşur. Bu yapının sol tarafındaki her iki odadan da mutfak, banyo, tuvalet ve kilere geçiş vardır. Bu kullanım mekanları birinci kat seviyesine dek yükselir.

Ev ortadaki avlu etrafında dışa kapalı bir görünüme sahip olması ile Diyarbakır evlerini andırır. Yapının doğru ustalarca yapıldığı söylenir. Gerçekten böyle ise bu etkilenmeyi açıklamak kolaydır.

SONUÇ

....

Bugün Bergama'nın mimarisini oluşturan evler ve konakları gözden geçirdiğimizde genellikle hepsi 18.yy sonları ile, 19.yy başlarında inşa edilmiştir. Bu dönem tarihi bakımından Osmanlı Dönemi' dir. Bu yapıların büyük çoğunluğu yalnızca bir aileyi barındırabilecek evlerdir. Daha az sayıda da 2 yada 3 aileyi ve bu ailenin ihtiyaçlarını karşılayan, işçiyi barındıran konaklardır. Bu yapıların büyük bir çoğunluğu ilk yapıldığı zamanki karakter ve görünümünü büyük ölçüde yitirdiyse de hala büyük bir inatla zaman ve tüm negatif etkilere karşı direniyorlar.

Bu evler genellikle moloz taşın inşa edilmiştir. Bu malzemelerin yanında birde tuğla kiremit parçalarını sayabiliriz. Bu malzemeler daha az olmakla birlikte süslemede yine de kullanılır. Evlerde birde süslemede kullanılan malzemeler ise alçı, ahşap, demir ve diğer madenler, cam, az miktarda da mermerdir.

BERGAMA

****Mustafa CEBECİ**

Bugün İzmir İline Bağlı 66084 nüfuslu 1945 nüfus sayımına göre, verimli ve zengin bir yerleşme merkezidir. Kıyıda bakırçayın denize döküldüğü noktadan 30 km içeride bulunan İlçe Merkezinin nüfusu 16341'dir.

Tarihi adı PERGAMON'dur. Bergama M.Ö. 283-133 yılları arasında hüküm süren Bergama Krallığının başkenti idi. Görkemli yapılar ve tapınaklarla donanmış bir kenttir. Tarihdeki ünü bir taraftan kalesinin aşınmazlığından bir taraftan da az zamanda ve sürekli savaşlar ortasında ön asyanın en parlak ve düzenli kentlerinden biri durumuna gelmesinden doğmuştur. Bugünkü ünü ise sanat tarihi yönünden Helenistik sanat devrinin başlıca merkezleri arasında sahip olduğu üstün düzeyinden ileri gelmiştir.

TARİHTEN ÖNCE BERGAMA

Bergama'nın en eski tarihi, bütün batı anadolu kentlerinin ilk dönemleri gibi henüz bütünüyle aydınlanmamıştır. Makedonia yönünden Yunanistan'ı işgale başlayan Dorların baskısı altında M.Ö. 1200-1000 yılları arasında Yunanistan'dan Ege adalarına ve daha sonra LYDİA Krallarının yönetimi altındaki Ege kıyılarına göç eden Yunan Göçmenlerinden Aiol'ler İzmir'in Kuzeyinde Edremit'e kadar olan alana yerleşmişler ve buralara kendi isimlerini vermişlerdi Bergama Aiol'lerin yya bizzat kurdukları veya gelip yerleştikleri kentlerden biriydi. Bunula beraber bu ilk yerleşme sırasında var olan Bergama, şimdiki Bergama'dan başka bir şehirdi ve eski Bergama adıyla anılırdı. Aiol'ler Lydia Krallarının izni ve hoşgörüsü altında kendi kentlerini kendileri idare ettikleri gibi, Güney'de İzmir ve Aydın İlleri sahillerine yerleşen İYONIA'lıların ve daha sonra Muğla İli sahillerine (KARYA) gelen DOR'ların kendi kentleri arasında kurdukları birliklere benzer yerel bir birlik kurmuşlar ve Ege sahiller ile bir kısım adalardaki bütün yunan kentlerinin PANİONİON denilen birliğe katılmışlardır.

Bergama'nın kuruluşu üzerine birkaç efsane vardır. Bunlardan biri AUGÉ ve TELEPHOS efsanesi, bir çok drama konu yapılmıştır. Bu efsaneye göre Yunanistan'da ARKADIA kıtasında THEBE hükümdarı olan ALEOS'a bir kahin şunu haber vermiş; kızınız AUGÉ'den doğacak erkek çocuk dayılarını öldürecek... Bunu üzerine kral kızını evlendirmemek için ATHENA tapınağına rahibe yapmak ister ama OLİMPİA'ya gitmekte olan HERKÜL(Herakles) THEBE kentine uğrayarak krala konuk olduğu sırada kızı baştan çıkardığı için o istenmeyen çocuk doğar. ALEOS bu çocuğu bugünkü Bergama'da Paşaköy civarında bulunan PARTHENİON dağına ve kızını da bir sandık içinde denize attırır. Sandık MYSIA yani Balıkesir sahillerine düşerek TEUTRANİA yani Bakırçay havzası kralı TEUTHRAS'ın eline geçer. Kral genç kadını kendisine evlat edinir. Diğer yandan HERAKLES oğlunu arar çocuğun adı Telephos'dur. Onu PARTHENİON dağında bir aslan tarafından emzilirken bulur. Alıp Yunanistan'da kral KORİNTHOS'a bırakır. Çocuk, kralın oğluyla birlikte eğitilir. Büyüyünce dayılarını öldürerek annesinin öcünü alır. Bu cinayetten sonra kahin onu MİSİYA'ya giderek tövbe etmeye zorlar ama çocuk oraya gitmez, TEUTHRANİA'ya gelir Orada kralı düşmanlarından korumaya yardım eder. Kral ödül olarak evlatlığı AUGÉ'yi TELEPHOS ile evlendirmek üzeredir. HERAKLES yetişir ve ana oğul olduklarını söyler TELEPHOS başka bir kızla evlenir ve sonunda TEUTHRAS'ın yerine kral olarak şimdiki Pergamon'u kurar.

Bu efsane, önce Yunanistan'da ARKADIA kıtasında oturan Aiol'lerin MYSİA'ya göç ettikleri sırada, o tarihte herhalde LYDİA'lılardan haraç alan TEUTHRANIA'lılar tarafından iyi davranışlar gördükleri ve orada yerleştiklerini anlatmaktadır. Eski Bergama adıyla anılan TEUTHRANİAA kenti Bergama'ya 15 km uzaklıkta Dikili yolu üzerindeki Kalarga Tepesi'nde dir

Başka bir efsaneye göre Bergama'yı kuran TROYA kahramanlarından AKHILLEUS'un torunu PERGAMOS'tur. TELEPHOS'un oğlu babasının yerine geçince komşularıyla savaşa geçer bu sırada Yunanistan'ın EPİNOS adasında bulunan PERGAMOS'u yardıma çağırır. Böylece düşmanlarını yener. Yeni bir kent kurarak adım verir. Bunun karşıtı olan diğer bir efsaneye göre de PERGAMOS'un kenti TEUTHRANİA'lılarla savaşarak aldığı ve kente kendi adını verdiğini anlatır. Bu efsanedeki kahraman Bergama paraları üzerinde tasvir edilmiştir. Aynı kahramanı tasvir eden bir kabartma taş Bergama'da bulunmuş ve şimdi İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde sergilenmektedir.

Diğer yandan Girit'te bir Pergamon kentinin bulunuşu Bergama yakınlardaki eski MİRİNA, MYRİNA ve ELEİA antik kentleriyle aynı isimdeki iki kentin GİRİT'te varlığının ARKEOLOGLARCA kabul edilmesi Bergama İli yakınındaki kentlerin Giritliler tarafından kuruluşunu hatırlatmaktadır. Bununla beraber bütün bu kuruluş efsaneleri masaldan öteye geçmemektedir. Arkeoloji daha son sözünü söylememiştir. Bergama çevresinde bulunan taş balta, Bergama'nın Neolitik devirde yerleşme gördüğünü kanıtlamaktadır. Bergama çevresinde bakır devri ve hitit kalıntılarına henüz rastlanmamıştır. Ama M.Ö. 3000 sıralarında bütün batı Anadolu ile birlikte özgün bir kültür devri yaşadığı kabul olunmaktadır. Bergama'nın Kınık Bucağı'ndaki Mamurt kalesinde M.Ö 15.yy'a tarihlenen bir kültürün yapı kalıntılarına rastlanmaktadır.

TARİH DEVRİNDE BERGAMA:

M.Ö. 6.yy'da bütün Anadolu PERSLER tarafından istila edilince güçlü ve zengin LYDİA krallığı özgürlüğünü ve varlığını Anadolu'daki Yunan kentleri de bağımsızlıklarını kaybettiler. Bergama'da bu sırada PERS'lerin eline geçti. Bergama'dan söz eden ilk tarihi belgeler 4. yy'ın başlangıcına doğrudur. KSENEPHON (XENOPHON) Bergama çevresinin GONGYLOS'lar ile DEMERATİT'lerin idaresi altında İran'a haraç ödemekte olduğunu yazar. Bu iki aile Yunanistan'dan uzaklaştırılmış ve İranlı'lara iltica ederek yerel bir beylik elde etmişlerdi. M.Ö. 399 yılında Asya'daki Yunan kentlerini İran boyunduruğundan kurtarmak için Yunanlı'lar Bakırçay Havzasına bir çıkartma yaptılar. Bakırçay havzasında büyük bir savaş olur. Çevredeki bütün Yunan kentleri kurtarılır. Bergama da kapılarını bu orduya açar. Kazılarda ele geçen taşlar üzerindeki yazılar 399 olayını belgelediği gibi 4. yy'ın sonuna doğru kentin bir dereceye kadar bağımsız bir yönetime sahip olduğunu gösterir.

Büyük İskender'in komutanlarından biri olan Lysimakhos'un, aşılmaz bir tepe üzerinde kurulması nedeniyle Pergamon'a emanetettiği hazinenin Pergamon için kullanılması ve halkının gerek savaşla gerekse **uygarlık** ve kültür alanında gösterdiği yüksek yetenekler Bergama'yı kısa **bir** zamanda güçlü bir devletin, zengin bir kültürün **merkezi** yapmıştır.

Büyük İskender'in imparatorluğunu paylaşmış olan Generallerinden Trakya valisi LYSİMAKHOS İpsos savaşı sonucunda (M.Ö. 301) Büyük İskender'in öteki haleflerinin ve kendisinin arazisine göz diken ANTİGONOS'u müttefikleriyle birlikte yendikten sonra yapıla yeni bölüşüm ve paylaşımında Trakya'dan başka, ANTİGONOS'un arazisini Suriye Kralı ile paylaşarak Ege sahillerinden Toroslara kadar

uzanan yerleri ele geçirmişti. Bergama'da böyle bağımsız bir kent haline gelmişti. LYSİMAKHOS şimdi Kuşadasının Selçuk bucağı merkezi olan EFEZOS'u başkent yapmıştı topladığı büyük serveti Bergama Akropolünde saklamayı düşündü. Bergama daha o zamanlar zaptedilmesi olanaksız sayılan bir kent merkeziydi. LYZİMAKOS hazinesini kendi adamlarından Kastamonu Valisi FİLİTEROS "PHİLETİROS" sa bırakarak onu bergama'ya çağırır ve kale komutanı yapar. FİLİTEROS zeki bir hükümet adamıydı. Aleyhindeki entrikalar yüzünden gözden düşmek üzere olduğunu anlar bağımsızlığını kazanmaya koyulur. Yaşlı kral LYSİMAKHOS'un Asya'daki tüm Yunan kentlerinin ayaklanması sırasında isyana katıldığı gibi, bir taraftan da Suriye kralı SELEFKOS hazineyi de ele geçirmek ister fakat FİLİTEROS işi anlaşılmaya dökerek oyalamaya çalışır. Bir iki ay sonra SELEFKOS'un öldürülmesi üzerine ortaya çıkan kargaşadan yararlanarak bağımsızlığını ilan eder M.Ö.283. Yeni devletin sınırları kent surlarını aşmıyordu daha.

BERGAMA KRALLIĞI:

FİLİTEROS 20 yıl kiralık yapmıştır. 80 yaşında öldüğü zaman M.Ö. 263 Bergama'nın sınırları ancak TEUTHRENİA ve AİOLİS'e kadar uzanıyordu. FİLİTEROS' un yerine geçecek oğlu yoktu. Büyük kardeşinin oğlunu evlat edindi ve tahtını ona bıraktı.

Eumenes I.:

M.Ö. 263-241 amcasının tahtına geçince Suriye krallık hanedanının gerek Bergama gerekse hazinesi üzerine hak iddialarıyla karşılaştı. Yinede Eumenes savunma önlemlerini almış biri İDA'da diğeri Salihli'de olmak üzere iki kale yaptırmıştı. Bugünkü Salihli sınırları içinde kalan SARDES kentinde yapılan savaşta Suriye kralı ANTİYOHOS Bergama'ya yenildi. Böylece Bergama bağımsızlığını devrin en güçlü krallığına karşı korumuş olur. Eumenes I yerine geçecek olana oldukça geniş bir ülke, disiplinli ve güçlü bir ordu ve zengin bir hazine bırakır. Yerine ATALOS I geçer.

Attalos I:

M.Ö. 241-197 Eumenes'in amcazadelerindendir. Otuz yaşında olup çok farklı yeteneklere sahiptir. Güçlü bir komutan zeki ve yetenekli bir diplomat ve namuslu bir insandır. Zengindir büyük bir tutku ile bağlı olduğu yarış atları daha FİLİTEROS zamanında Yunanistan'da OLİMPİA'da yapılan yarışlarda zaferler kazanmıştır.

ATTALOS I dönemi zorlu mücadelelerle geçer ASYA'yı GOLVALI'ların işgalinden kurtarır. Fakat bir süre sonra Mısır'la savaşa girer bunu fırsat bilen GOLVALI' lar Bergama'yı **sıkıştırırlar. Ve karşılanması güç isteklerde** bulunurlar. Ama attalos savaşı göze alarak bu **istekleri** reddeder. Bergama savaşçı GOLVALI'larla yaptığı bu savaştan zeferle çıkar. Bu zaferin anısına **tanrıça** ATHENA'ya adanmış tapınaklar inşa ettirilir. Daha soma 7 yıl süren Suriye savaşları başlar. II. ANTİYOHOS **bu Sefer** GOLVALI'larla ittifak ederek Bergama'ya saldırır. Bergama bu saldırı karşısında da savaştan zaferle çıkar. M.Ö.229 Balı Anadolu'daki kentlerin çoğu Bergama'nın güçlü koruması altına girerler ve ATTALLOS I krallık tacını giyer. Gerçek anlamda krallık ve ATTALOS'lar dönemi başlamış **olur**, Ama çok geçmeden Suriye yine savaş açar. III. SELKİKOS zamanında başlayan ve yerine geçen III. ANTİNİKİOS zamanında devam eden savaşlar sonunda Bergama topraklarını kaybeder. Toprakların geri alınması ancak M.Ö. 218 yıllarında mümkün olur. O zaman Bergama krallığının sınırları İzmir yakınında Değirmendere'den geçerek Afyonu içine alarak kuzeyde Sakarya vadilerini ve BRİTANYA sınırlarına dayanıyordu.

ATTALOS I. akıllı bir dış politika izleyerek Romalılarla güçlü bir ittifak siyaseti kurar. Bu siyasetin yararlarını ve kazanımlarını elde etmekte gecikmez.

Eumenes II:

M.Ö. 197-159 Babasının tahtına geçtikten sonra 191 yılında III. Antiyohos tarafından savaşa zorlanır. Krallığın kuzey bölgeleri dışında büyük bir bölümü işgal altına girer. Ama Eumenes II ünlü Manisa savaşında M.Ö. 190 yılı yönetimi altındaki Müttefik Roma kuvvetlerinin de katkılarıyla düşmanı bozguna uğratar kiralığın sınırları toroslardan Halys'e (kızılırmak) kadar genişler. LYCAONIA (konya bölgesi) Firkya ve Çanakkale, LYDIA Nyliade ile Aydın ve Efesos'a kadar bütün İonya kentleri Bergama'nın yönetimi altına geçer. Bununla birlikte İonyadaki Yunan kentlerinin bazılarına özgürlük tanınır. Bazıları da Attalos'un 226 yıllıda yenilediği antlaşma sonucunda Bergama'ya vergi vermeye devam ederler...

Eumenes II'nin 49 yıllık krallık döneminde Bergama en parlak devrini yaşar. Mimarlık, heykeltraşlık, resim sanatlarında en güzel eserlerini verir. Bu alanlarda okullar açar, edebiyat gelişir. Bergama 2. bir Atina yani Küçük Asya'nın en ünlü ve parlak kenti olmuştur. Aynı zamanda Roma ile kurduğu iyi ilişkiler sonucu kent mimarlık, elsanatları ve nüfus olarak da büyümüştür.

Attalos II:

Attalos II, (M.Ö. 159-138) cesur bir savaşçı ve zeki bir diplomat ve iyi bir devlet adamıydı. Biçok kez Roma'ya sefir olarak gönderilmiş senatonun son derece güvenini kazanmıştı. Bu sırada biritanya kralı Prusias Bergama topraklarına tecavüz ederek başkenti işgal edemediyse de kentin sayfiye terlerini ve sur dışındaki tapmak gibi benzeri yapılarını tahrip eder. Attalos II Müttefiki Romalıları yardıma çağırır. Senato yardıma karar verir. Prusias ettiği zararları karşılamak zorundadır. Attalos II'nin kurduğu kentler arasında Attalia "Antalya" ve Filedelphiya "Alaşehir" döneminin en ünlüleridir. 21 yıllık krallık döneminden sonra yeğeni tarafından zehirlenerek 82 yaşında ölür. Bergama Akropolü'ndeki anıtsal yapının çoğu zamanında yaptırılmıştır. Zeus sunağının da onun zamanında tamamlandığı kabul edilir.

Attalos III :

M.Ö. 138-133. Bergama büyük zorluklar içinde kalarak bağımsızlığını kaybeder. Kral çok sevdiği annesi karısının ölümleri üzerine aklını bozar bunların ölümlerine neden olduklarını düşünerek akraba ve dostlarını öldürerek saraydan çekilir. Tarım kitapları yazmaya tunç heykeller dökmeye insanın biyolojik yapısı üzerine araştırmalar yapmaya başlar. Romalılara olan hayranlığı ve yakınlığı nedeniyle varisi de olmadığından hazinesini ve mallarını Roma senatosuna bırakır. Fakat Romalılar bu mirastan kolaylıkla yararlanamazlar. II. Eumenes'un evlilik dışı olan oğlu Aristoniko Bergama tahtı üzerinde hak iddia etmeye başlar. Anadolu'nun başka yerleşmelerinde Roma yönetiminden bezmiş olan halkın kendisine katılmasını sağlar. Romalıları üç yıl boyunca uğraştırır. Ne varki sonunda yakalanır ve idam edilir. Bergama Krallığı da tarihe karışır.

Roma Devri:

Bergama Romalılar devrinde daha da gelişir Roma dönemi sürekli bir barış getirir. Kent Akropol tepesinden düzlükteki ovaya doğru genişler. Sayısız anıtsal yapılar inşa edilir. Bunlardan Bazilika " Roma hamamı" Serapion tapınağı, Klodiyüs tapmağı 30.000 kişilik stadyum, agora, Jimlazyumlar,25.000 kişilik Roma tiyatrosu, köprüler, selinos çayı üzerinde, 50.000 kişilik anfi tiyatro bu anfi tiyatrodaki gladyatörler timsah ve benzeri hayvanlarla boğuşurlar. Savaş araba yarışları yüzme yarışları yapılır. Romalılar kutsal sağlık yurdunu tapınakları ve tiyatrosu ile yeniden inşa ederler. Eski bir tapınağın temelleri üzerine Tryan tapınağı kurulur.

Karakalla tapınağı yeniden ayağı kaldırılır. Bergama MS. 2. yy'da 180.000 nüfuslu bir kent olur. Altı Jimlazi **vardır** Özellikle Asklepion, sağlık yurdu Bergamalı hekim Galinos'un bilgisi ve ünü sayesinde en parlak dönemini yaşar. İmparator Karakal'la M.S.212-217 tutulduğu ağır hastalığın şifasını Bergama'da bulur. Daha sonra kral Hadriyan'a M. S. 117-118 sağlık sorunları nedeniyle Bergama Asklepiyon'nuna gelir ve tedavi görür. Ama ne varki Bergama halkının lükse yönelmesi yeteneklerinin yok olmasına neden olur. Buna ardarda gelen depremlerin yıkımında eklenince Bergama gücünü kaybetmeye başlar.

Bizans Dönemi:

715 yılında müslim ibni Abdülmelik komutasındaki Arap ordusu kenti yıkıp yakar. Erkekleri kılıçtan geçirir. Kadınları ve çocukları Şam'ın pazarlarına satılmak için götürür. Geriye kalanlar Akropol surlarına çekilmek zorunda kalır. Akropole yeni bir sur yapılır. Surların yapımında antik anıtsal yapılardan tapınaklardan parçalar kullanılır.

Malazgirt savaşından" 1071" Malazgirt savaşından sonra batı anadolu kısmen Selçuklu türklerine geçtiğinde Bergama bir sınır kenti olmuştu. Oldukça azalan nüfus biraz artmaya başlar İmparator Teodor Laskaris 1254-1258 Bergamaya geldiği zaman Akropoldeki Hellenistik ve Roma Dönemine tarihlenen anıtların görkemi karşısında şaşırır ve büyük acı duyar.

Selçuk, Karisi ve Osmanlı Devirleri:

Birçok tarihçi Bergama'nın türk devrini karisi beyliği zamanından başlatır. Selçuklu İmparatorluğunun Bergama'ya hakim olup olmadığını hakkında açık ve net birşey söylemezler. Kesin olarak bilinen Bergama'nın 1306 yılında karasi beyi tarafından zapt edildiğidir. O zaman Bergama'da Selçuklu tarzında küçük bir minare ve parmaklı mescit gibi eski eserler bulunuyordu. İlk **Osmanlı** tarihçilerine göre Bergama 1336 yılında Orhan Gazi zamanında Osmanlı türklerinin eline geçti. Kısa zamanda Bursa ve İznik gibi ilk osmanlı merkezlerinin gördüğü imar hareketlerinden payını aldı. Camiler imaretler, medreseler, Hamamlar ve köprülerle süslendi.

I. Murat zamanında "1359-1389) şimdi ikisi Ayasofyada üçüncüsü Pariste Loure müzesinde bulunan üç büyük mermer küp içleri altın dolu olarak bir bahçede bulunur. Bursa'ya götürülen bu altınlar Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk büyük hazinesini oluşturur. Bergama 1402 yılında Timurlenk tarafından işgal edilir. Timurlenkinde amacının Bergama'da hazine aramak olduğu söylenir. Yerlerini bildirmeleri için müslüman ve hristiyan halka zorluklar çıkarır. Kentin İslami eserlerine bakılmaksızın kenti tahrip eder, gençleri ve kızları esir alarak götürür. Osmanlı yönetiminde özellikle 15. yy'da Bergama Önemli bir kültür merkeziydi.

Kaynakça:

- O. DEUBNER : Das Asklepiyon von Pergamon 1938
MUSSAM ZA BERLİN : Führer durch die Rainen Von
Pergamon 1911
E. MAMBOURY : İzmir, Manisa,Aydın,Denizli Guide Touristique 1939
M. RAHMİ VE AZİZ : Bergama Tarihi 1929
OGAN
F. SARTIAUX : Les Vilks Mortes D'Asie Mineure 1911
SCANDIANO PARATTI : Pergama 1936
SOFIANO : Pergamo Moderne et Antique 1930
SÜREYYA ERGÜN :
OSMAN BAYATLI : Bergama'da Küplü Hamam Bergama'da Asklepion

İNSAN

****Dr. Ercan NALBANTOĞLU**

Dünyanın oluşumu içerisinde insanın yerini alması ve günümüze dek varlığını sürdürmesi araştırmaların dışında çoğumuzun üzerinde pek düşünmediği bilgilendirme zahmetine bile girmedeği bir konudur. Eğitim birimlerinde "böyle bir şeyler de var ama öğrenilmesi gereksiz" dercesine geçirilen bu konu, biraz ayrıntılara girildiğinde hiçbir ayırım yapmaksızın bireyin kendini, çevresini ve yaşamı anlayabileceği, sorgulayabileceği olguları sunar. Yaşama yeni ve bilinçli bir bakış açısı getirir

Hiç kuşkusuz insan, günümüzdeki fiziksel biçimine ve yaşam standardına dünya kurulduğundan bu yana sahip değildi. İnsanoğlunun küçük bir aleti yapma becerisini kazanabilmesi için binlerce yılın geçtiğinin bilinmesi ve bu gerçek üzerine düşünce cimlastığı yapılması bile kişiye bir dünya görüşü kazandıracak, kendi yaşamı ve kültürüne sahip çıktığı kadar başka yaşam ve kültürlerle de saygı göstermeyi öğrenecektir.

Bu gün çoğumuzun antik kentleri; görsel anlamda hayranlıkla izlediği düşünüldüğünde, insanlık tarihinin bütününe oranla neredeyse son aşamasına ait olan bu yapıtların "nasıl bir insan?" tarafından yapıldığının anlaşılmasına katkıda bulunmak istedik.

Bu nedenle, günümüzdeki insanı ve teknolojiyi bize miras bırakan atalarımızın Homo Habilis'ten, günümüz insanına dek geçirdiği aşamaları, çok fazla ayrıntıya girmeden vermeyi uygun bulduk

Dünyamızda yaşamın başlaması uzun bir süreçtir. Yaşam başladıktan sonra oluşan canlıların evrimi çok uzun zaman içinde gerçekleşir. Milyonlarca yıl süren evrim sürecini vurgulamak için ilginç bir varsayımsal örnek geliştirilmiştir. (Washburn ve Moore 1974)

Bu hayali örnek 750.000.000. yıl önce uzaydan bir yerden Dünya'nın, her yıl bir adet fotoğrafını çekmeye dayanır. Bu fotoğraflar yan yana geldiğinde tam 750.000.000. adet film karesi yapacak ve sonuna kadar izlenmesi tam bir yıl sürecektir.

Filmin başladığı zamanı 1 Ocak günü olarak kabul edersek, yılın ilk üç ayı ekranda hiç bir canlı görülmeyecektir. Nisan ayı başladığında ise ekranda tek hücreliler görülmeye başlayacak, nisan ayının sonlarına doğru çok hücreliler ortaya çıkacaktır. Mayıs ayı sonlarına doğru sularda ilk omurgalılar, haziran ayı sonlarında yeşil bitkiler görülür. Ağustos sonlarında ilk amfibiler (kurbağa vb.) sulardan karaya çıkar. Sürüngenleri ise eylül ortalarında görürüz. Dinazor'ları da eylül sonu, ekim ve kasım aylarında sahnede görürüz. Aralık ayına geldiğimizde ilk memeli, aralığın son günü öğlen üzeri ise ekranda ilk insan görülmeye başlar. Günün öğleden sonrasında ise GÜNZ adı verilen buzul dönemi de başlar. Günün bitimine doğru gece saat 11 sıralarında atalarımız mağara duvarlarını resimlerle süsler. (Paleolitik-İlk Taş Çağı başlamıştır.) Birkaç dakika geçince de besin üretmeye başlarlar. (Yerleşik hayat denen Neolitik Dönem- günümüzden yaklaşık on bir bin sene

öncesi) Günün bitimine beş dakika kala Yakındoğudaki ilk uygarlıklar ekrana yansıyacak, yılın tamamlanmasına 1 dakika 17 saniye kala İsa Peygamber doğacaktır. Filmin son saniyesinde insanoğlu Ay'a ayak basar

Bu kurgu filmde vurgulamaya çalıştığımız tarihi ve kültürü yaratan insan türünün yalnızca son on iki saat içinde ekranda görüldüğüdür.

Biz, bu yazımızda, evrim süreci içinde, insan türünün Homo Habilis aşamasından sonrasını aktarmaya çalışacağız.

HOMO HABILIS

İnsanın bu aşamasına Habilis denmesinin nedeni "Homo (insan) Habilis" teriminin "becerikli insan" anlamına gelmesidir.

İnsanın, Homo Habilis aşamasında oluşturduğu ve günümüze ulaşabilen taş aletler mevcuttur Bu aletlere çay taşı veya yontuk çakıl adı verilir. Bu aletlerin insan elinden çıktığı kuşkusuzdur ve ilk buluntu yeri, Tanzania'da Oldowan Vadisi olması nedeniyle " Oldowan endüstrisi" olarak adlandırılır. Bu insan türünün en eski örneklerine (2.000.000. yıl öncesi) Etiopia'da, Kenya'da kısacası Afrika Kıtasında rastlanmıştır. 120cm ila 130 cm boyunda ve 40Kg ağırlığında olan Homo Habilis türü insanda beyin hacmi 700

Cm3 den fazladır. Yüzleri kafatasına oranla küçüktür. Belirgin prognati (Yüzün alt kısmının (Alt çene) öne doğru çıkıntılı olması) görülmez. Bu insanlara ait belgelerin bulunduğu yerlerin eski durumlarının değerlendirilmesi ile ormanlık alan dışında fakat su kaynağına yakın yaşadıkları anlaşılmıştır. Böcek, sürüngen, bazı küçük hayvan ve yavru memelikeri yiyerek beslendikleri bilinmektedir. Ayrıca ot-bitki-meyve ve kök de besin kaynakları arasındadır.

Homo Habilis'ten kalan ve 1.700.000 yıl öncesine ait olan bir barınak ilginç bir kültür varlığıdır. 15-20 cm çapında bazal cinsi kay aç yumruları ile oluşan 3,5- 4 mt çaplı dairemsi barınağın benzerleri halen Afrika günümüz yerlileri tarafından kullanılmaktadır.

HOMO ERECTUS

İnsanın evrim süreci içinde çok büyük bir yeri olan Erectus evresi ise gerek biyolojik ve gerekse kültürel açıdan oldukça önemlidir. İnsanın biyolojik ve kültürel evriminin önemli bir bölümü Pleistosen denen 1.900.000 sene önceki Jeolojik Zaman Diliminde gerçekleşir. IV: Jeolojik Zamanın ilk bölümü olan Pleistosen Döneminin başlangıcında hayvan alemindeki (Fauna) bazı türlerin (fil-elephas; at-Equus; ve büyük başların-Bos) ortaya çıkışı temel alınır.

Pleistosen sürecinde biyolojik ve kültürel evrimdeki en büyük etken iklimsel değişimlerdir. Bu dönemde havalar soğuyup, ısınır. Bir dönem buzullarla kaplı Avrupa Kıtası ikinci bir buzullaşma öncesi buzul arası dönem yaşar. Bu farklı iklim dönemleri flora'yi etkiler, sonra bitki ile beslenen hayvan topluluğunu (fauna) ve dolayısıyla, bitki ve hayvan ile beslenen insanı doğrudan etkiler.

Pleistosen dönemi, eskiden yeniye doğru Günz, Mindel, Riss, Würm adıyla tanımlanan buzul çağlarını ve bunların arasında da buzul arası dönemleri geçirmiştir. Yaklaşık 12.000. sene önce dördüncü ve son buzulun erimesiyle bu Jeolojik Dönem sona ermiştir.

Pleistosen dediğimiz jeolojik dönemde buzulların meydana gelmesi (su gerektirdiğinden) onları besleyen okyanus ve denizlerin su seviyesini düşürür. Buzul arası dönemde de buzulların erimesinden dolayı deniz seviyesi yükselir. Buzullaşmanın yoğun olduğu dönemlerde denizlerdeki seviye düşüşünün bugüne göre 100-150 mt. alçaldığı saptanmıştır. Bu olay sayesinde denizlerde oluşan kara köprüleri kıtalar arası geçişi kolaylaştırmış ve insanoğlu Afrika, Asya, Amerika ve hatta bazı adalara yayılabilmıştır.

Buzul arası dönemde ise mevcut buzulların tümü değilise de büyük bölümü eridiğinden yağmur çoğalmış, iklim koşulları değişmiş, sonuçta farklı bitki ve hayvan türlerinin olması da doğal hale gelmiştir.

Pleistosen Dönem boyunca karşılaşılan çeşitli insan türlerinden biri de " Homo Erectus" dur. Ortalama 150 - 160

cm boyunda 1000 Cm³ beyin ortalaması olan Erectus, günümüz insanından (1350 Cm³) oldukça az beyin kapasitesine sahipti. Kaş kemerleri oldukça çıktı. Burun geniş ve basık, alt çenesi ise geriye çekikti.

Günümüz insanına oranla zekası düşük olsa da, Erectus insanı da belirli bir zeka ve beceri düzeyine ulaşmıştı. Kendilerine ait kalıntılarda ateş izine rastlanması ateşi kullandıklarını göstermektedir. Avcılıkla geçindikleri ve besin kaynaklarını geyik vb. hayvanların oluşturduğu saptanmıştır. Yaklaşık 1,5.000.000 yıl önce yaşadığı saptanan Homo Erectus türü insan kalıntılarına dünyanın değişik yerlerinde rastlanmıştır. Büyük bir olasılıkla mevsime uygun olarak göçebe hayatı yaşamışlardır. Kullandıkları aletlerin hammaddelerini taş oluşturmaktaydı. Taşı yontarak kullanıma uygun aletler yapmışlardır. Homo Erectus küçük topluluklar halinde yaşamış, kaba taş aleti ve ateşi sürekli olarak kullanmıştır. Kuşkusuz, bu dönemlerde yaşam süresi oldukça kısa idi. İnsanlar yeterli anı ve pratik bilgi birikimini oluşturmamadan, genellemeye gidecek zaman bulamadan ölüyorlardı. Bu nedenle kuşakların yaptıkları işler, birbirinin tekrarı olmuştur.

İnsanoğlu , Homo Erectus'la ilk kez dünyanın çeşitli yerlerine yayılmış ve bu süreç içinde kendisi de bedensel olarak bölgesel koşullara ve yeni geliştirdiği özgün çalışma yöntemlerine göre yeniden değişmeye başlamıştır. Böylece insanlık sürecinde yeni bir sıçrama daha olmuştur.

HOMO NEANDERTHAL

Homo Sapiens Neanderthalensis (Almanya'da ilk bulunduğu yerin adı ile anılır.) insanın 1300 ila 1750 cm³ arasında değişen beyin hacmine sahip olduğu bilinmektedir. Alttan ve üstten dar, ortadan geniş görümlü bir kafa yapısına sahiptiler. Yüz kemikleri dış bükey yapıdaydı.

Oluşturdukları alet endüstrisi Musteriyen kültür diye adlandırılır. Ortaya çıkışı 80.000 yıl öncesi Paleolitik Dönem'e rastlar. Bir genelleme yapılacak olursa 35.000 sene öncesine kadar da devam eder. Ölü gömme adetinin Neanderthal insanı ile başladığı dikkati çeker. Son dönemlerine doğru ölüyü gömmekle yetinmeyip, yanına hediye de koymaya başlamışlardır.

Günümüzden 200.000 sene önce bugünkü karaların % 10 u buzullarla kaplıydı Orta Avrupa'nın iklimi günümüz kutuplarınkine benzer hale gelmişti. Toprakların çoğu buzul ve tundura ile kaplıydı. İnsanlar bu zor koşullara karşı yeni korunma ve barınak tipleri geliştirmişlerdi. Artık hayvan postundan giysiler yapılıyor. İri filler (Mamut) ve gergedanlara karşı yeni yöntem ve araçlarla avlanılıyordu. Konutları mağaralardı ve inanlar giderek mağaralar dışında da dayanıklı barınaklar yapmaya

başlamışlardı. Barınaklar ve ateşin sayesinde insanoğlu giderek daha güçlü hale geliyordu. Kuru yosun ve çakmaktaşı- kav ile ateş yakma yöntemleri geliştirmişti. Barınak ve mağaralarda ateş kesinlikle söndürülmüyordu. Ateş et pişirmek dışında, ucu yakılarak sertleştirilmiş mızrak yapımına da yardımcı oluyordu. Bu mızraklarla hayvan kolayca avlanıyor ve tonlarca et, kemik elde ediliyordu. Neanderthal türünün insanlığa en büyük armağanı da taştan yapılmış el baltalarıdır. Bu taş baltaların yapımında çekiç olarak başka araç kullanılması da alet yapmak için alet kullanmaya başladığını gösterir. Bir başka kültürel gelişme ise taş yumrulardan ince ve keskin kenarlı parça elde etmek için taş yumruya hep aynı yön ve doğrultuda vurma tekniğinin öğrenilmesidir. Bu yöntem ile elde edilen taş yaprak çoğu kez çelik bir bıçak kadar etkiliydi. Neanderthal döneminde ileri boyutlara ulaşan toplumsal, kültürel-biyolojik gelişmeler insanoğlunun günümüz düzeyine ulaşmasının ön koşulunu oluşturmuştur.

HOMO SAPIENS SAPIENSİS

Günümüzden 38.000 veya 35.000 yıl önceleri alın kısmı dik, kaş kemerleri belirgin olmayan, beyin hacmi 900 ila 2300cm³ arasında ortalama 1000 cm³ olan bizlerin de dahil olduğu insan türü sahneye çıkar.

İnsanoğlu bu aşamaya geldiğinde Amerika ve Avusturalya kıtalarına yayılır ve böylece yaşam alanı genişler. Homo Sapiens Sapiensis insanıyla birlikte Üst Paleolitik (Eski Taş Çağı) denen kültür evreleriyle karşılaşılır.

Neolitik döneme varıldığında üretim başlamıştır. İnsanlar artık besin maddesini rastlantısal olarak bulmuyor, bunları gereksinimleri karşılığında bilinçli olarak üretiyor. Neolitik dönemde ilk üretimin Ürdün civarında Jerikho bölgesinde 10.000 sene önce başlatıldığı bilinmektedir. Günümüzden 9.000 sene önceye ait bir yerleşim de Diyarbakır, Ergani yakınında Çayönü tepesindedir. Burada yaşayan insanlar artık taş temelli, dikdörtgen planlı binalarda oturmaktaydı. Buğday, mercimek vb. tahılı üretmişler, köpeği koyunu evcilleştirmişlerdir. İğne, biz vb. eşyalarda döğme yöntemiyle bakır madenini kullanmıştır.

İnsanoğlu çay taşlarını kullandığı, çakmak taşından baltalar yapıp av peşinde sürüklendiği, mağarada yaşadığı devirlerini çoktan geride bırakmıştır.

VAKIFTAN HABERLER

****Nihat ÖZÇOBAN**

MERHABA SEVGİLİ OKURLAR

I- Vakıf binamızın alt katını Turizm Danışma Müdürlüğü boşalttı. Biz de orasını Sağlıkçılar Derneği'ne kiraya vermeye karar verdik. Bayağı bir tadilat yapacaklar. Sanırım 1996 yılında tam olarak hazırlarlar.

Milli Emlak Müdürlüğü ile görüşmeler yapılıyor. Hazine arazisi üzerinde ağaçlandırma yapmak istiyoruz. Bu yüzden Vakıf Yönetim Kurulu bu işin yapılıp yapılmaması hakkında araştırma yapıyor.

Yine 14 Eylül'de Güzellik Ilıcası'nda bir gece düzenledik. Bu gecede Alaaddin ŞENSOY mini bir konser verdi. O akşam aramızda bulunan Ergun ŞENLENDİRİCİ'yi trompetiyle zevkle dinledik. Ergun'a, Alaaddin Şensoy'a ve değerli saz üstadlarına alkışlar.

Hafta boyunca "Anılarda Bergama" fotoğraf sergisi bu yılda geçmiş tarihimizden ilginç görüntüleri gözlerimizin önüne serdi.

Üniversite sınavlarında, dört dalda başarılı olan öğrencilere bu yıl yine Dr. Hasan ERGÜL ödülleri verildi.

30 Ekim'de yapılan Genel Kurul'da yeni yönetim seçilerek çalışmalarına başladı.

Geçmiş iki dönem yönetim kurullarına teşekkür, yeni yönetime başarılar diliyorum.

Üniversite öğrencilerine de burs vermeğe devanı ediyoruz.

5 - 11 Aralık Vakıf Haftası nedeniyle Berksav sergi salonlarında Gülsüm Moral (Resim), Hülya Özçoban (Elsanatları - Resim) Mehmet Kutlu (Fotoğraf) eserlerinden oluşan karma sergi hafta boyunca izleyicilere sunuldu Ayrıca hafta içinde vakıf üyelerine Pergamon Pansiyon'un restaurantında yemek verildi. Yine değerli TRT hocalarımızdan Türk Sanat Müziği'nin seçkin eserleri zevkle dinlendi.

Bu yılki Vakıf üyemiz Sn Dr. Sami Altan dı. Kendisini kutluyor, başarılar diliyorum.

1996 Yılı gönlünüzce olsun. Hoşçakalın.

**** Berksav Yönetim Kurulu Başkanı**